

ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VII., SZÖVETSÉG-U. 45.

hová a kéziratok küldendők.

✻ Megjelen évenként 12 füzet. ✻

Kéziratokat vissza nem küldünk.

ELŐFIZETÉS:

Egész évre 8 frt. — Félévre 4 frt. — Negyedévre 2 frt.

Hirdetéseket felvesz Singer Gyula hirdetési irodája,
IV., Irányi-utca 7. sz. a. (Kalap-utca sarkán.)

BUDAPESTI ÉPÍTKEZÉSEK.

(B.) Az ezredéves kiállítás alkalmával a világ figyelme felénk fordul, különösen pedig büszke fővárosunkra. És ha eszünkbe jut ez a körülmény, a gyönyörrel párosult önrizet bizonyos nemével pihentetjük meg szemeinket a szerteágazó utcáson, hasonlóan a gyöngéd szülőhöz. Meggyőződésünk az, hogy meg fognak bámulni s még ellenségeink is meghajolnak a tények nagy halmaza előtt.

És e meggyőződésünk nem is utópia. Budapest alig egy pár évtized alatt óriási eredményeket ért el a haladás terén. Statisztikai adatok bizonyítják, hogy élet- és fejlődés-képesség tekintetében páratlanul áll a világvárosok sorában. Egész joggal mondhatjuk, hogy nemsokára a legelső sorába vivja föl magát, a mi tulajdonképpen nem is olyan merész állítás, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy nekünk Budapesten kívül alig van nagyobb városunk s így a koncentráció proceszusa sokkal könnyebben megy, mint más országokban.

Alig van tér, melyet e lázas és gyors fejlődés érintetlenül hagyna. Természetesen a legvilágosabban a lakosság és építkezések számarányát tekintve, konstátálható. Szinte bámulatos az a rohamos építkezés, melyet az évről-évre nagyobodó embertöbbség szükségessé tesz. És meg kell vallanunk, hogy ez építkezések magukban véve úgy esztétikailag, mint egészségügyileg öröndetes irányban történnek. Sőt nem egy, sem kettő ama épületek száma, melyeken a legszigorubb műértő szem sem képes kifogást találni, melyekről tehát teljes méltányossággal elmondható, hogy műremek.

Midőn azonban a fentiek fenforgását a legnagyobb örömmel elismerjük, ha csak

az igazságosság és méltányosság ellen nem akarnánk véteni, el nem zárkozhatunk az elől, hogy az érem másik oldalát is ne hozzuk szóba.

Sajnos ugyan, de tapasztalati s így elvitázhatatlan tény, hogy fővárosunk gyors fejlődésében számtalan mozzanat található, mely, a mig egyrésztől merő félszegség, másrésztől nagyobb gondosság és körültekintés fenforgása esetén elkerülhetővé vált volna.

E mozzanatok pontonkénti elősorolása messzire vezetne, de különben is meddő munka volna, mert a legtöbbnek sajátos volta úgy sem engedné a kimerítő felsorolást.

Van azonban két körülmény, melyek tekintetében az önkritika elkerülhetlenül szükséges annyival is inkább, mert teljes, avagy csak részbeni ignorálásuk is jelentékeny hátrányokat von maga után. Az egyik ezek közül az: hogy fővárosunk területén az építkezések a lehető legnagyobb könnyelműséggel történtek, nélkülözve sok helyütt a rendszerességnek legegységibb követelményeit is, — a másik, mely tulajdonképpen ennek folyománya: hogy a tömeges építkezés láza mind szűkebb és szűkebb tere szorította a befásítható tereket.

Hogy az ilyen gazdálkodásnak mik a következményei, elegendő a jelenlegi viszonyokra utalni. Egy oldalról a termelési erők közvetlen pocsékolásához vezet s indokolatlanul óriási többség-kiadásokat eredményez, más oldalról pedig a közegészségi viszonyok egészséges menetét akadályozza.

Mind a két körülmény roppant nagy jelentőségű. Mit ér, végeredményileg véve a dolgokat, hogy valamely épület úgy

konstrukció, mint esztétika szempontjából kifogástalan,*) — ámde a rendszertelen beosztás folytán szinte predesztinálva van arra, hogy előbb-utóbb lebontják, avagy, a mi még rosszabb, balzsamos levegőt ígérő park árán gyönyörködtetnek esetleges művészies kivitelű arányai?!

Bárhogyan is akarnók magunkat áltatni, kényszerülve vagyunk belátni, hogy az ilyen termelés semmi körülmények között sem produktív. Sőt ellenkezőleg: a legkönnyelműbb pazarlás mindazon tényezőkkel, melyek nélkül haladás el nem képzelhető.

A mi különben a rendszertelen építkezést illeti, erre vonatkozólag csattanós példa a Kossuth Lajos-utcának az átalakítása. Előrelátó, rendszeres építkezések esetén az e fajta átalakítások elkerültek, vagy ha épen nem is kerülhetők el, a kellő gond kifejtése esetén legalább csekélyebb áldozatok árán, szinte észrevétlenül terelhetők a helyes mederbe. S e tekintetben sem kell messzire mennünk. A fent idézett példa elegendő bizonyíték. Ha csak tizenöt évvel ezelőtt látnak a kérdéses utca kiszélesítéséhez, a jelenlegi kiadások jelentékeny része fölöslegessé vált volna. Pedig hát nem kellett ahhoz valami különös előrelátás, hogy a Kossuth Lajos-utcának kiszélesítését s a Dunáig való meghosszabbítását a haladó viszonyok előbb-utóbb meg fogják kívánni.

Azt hisszük, még távol állunk attól, hogy tendenciózusan erőszakoljuk a könnyelmű költségeket. A mit pedig fele áldozatok árán érhetünk el, minek erőlködünk azokat megkettőzni? Az indokolás nélküli pazarlásban való konkurrálást en-

gedjük át azoknak, kiknek módjukban van ily multságok rendezése.

És e kérdés kellő méltatásával egyenrangú méltatást igényel a már érintett park-kérdés. Különösen a fővárosi ember van rászorulva arra, hogy egészséges levegőt szivhasson. Lázás élete ritkán nyújt neki alkalmat arra, hogy élvezhetése szempontjából távolabbra is mehessen. Pedig fővárosi építkezéseink épen ez irányban haladnak s napról-napra kisebb térre szorulnak a sétaterek.

Olyan viszás, annyira ferde e törekvés, hogy kellőleg kifejezni sem lehet. Kockára teszi a fővárosi lakosság egészségi viszonyait s így közvetve ugyancsak könnyelmű gazdasági pazarlást eredményez.

Mindezen mozzanatok érintése nem új; e lap hasábjain is szellőztetve voltak egy részben; mindazonáltal tekintve kiváló fontosságukat, semmiképen sem hallgathatók el, mert aktuálitásuk Budapest fejlődésére vonatkozólag még mindig jelentékeny. Fővárosunk manap mondhatni ifjú korát éli, kiterjeszkedése méreteit illetőleg még nem izolált egész, s így elegendő alkalma nyílik fejlődése további menetében e félszepségeket elkerülhetni. S tekintetbe véve még azt is, hogy a statisztikai adatok igazolása szerint minden világ városban épen a központban tapasztalható a lakosság számának következetes csökkenése s a tengelyek irányában való emelkedése, fővárosunknak még meglehetősen szabad tere nyílik, hogy az utóbbi irányban kellő intézkedéseket figyelmen kívül ne hagyja, s így lehetővé tehesse, hogy építkezéseinek művészi értéke maradandó jelleggel birjon.

A BAROKK STIL MÁSODVIRÁGZÁSA.

IRTA: KORNÉLIUS.

A nagy közönség korunkban nem igen törődik a művészetek stilisztikájával. Az építészetet legtöbbször a szálló igévé vált mondás után megfagyott zenének tartják s ennek megfelelően az egyes stíleket is holt jégcsapoknak képzelik, melyek egyes nüanszait ötletszerűen rendelik meg, a

*) Ez irányban a budapesti építkezéseknél igen sok a kifogásolni való.

A szerk.

midőn, akár a szép után való őszinte törekvés, akár hivalkodás okáért a művészet vívmányaira szert tenni igyekeznek. Pedig minden stíl élő valami, miként a nyelv, a gondolat is az, mely fejlődésének egyes fázisaiban körülbelül hasonló törvényeknek van alávetve, mint a szerves világ.

A szerves világban nincs megsemmisülés, annál kevésbbé a szellem széles biro-

dalmában; itt még kézzel foghatóbb az örökös megújulás, melynek motivumát ama kor világnézete diktálja, mely e szünet nélkül való reneszánszban új csapásokat jelöl ki. Nem szabatos kifejezés az, a mely holt nyelvekről beszél; csak azok megteremtői, fejlesztői tüntek le a világ szinpadáról. Avagy holt dolog a két klasszikus idioma? A latin nyelv nem is olyan régen egész Magyarország hivatalos nyelve volt s nélküle még ma sem lehet el a szellemi munkás.

A görög nyelv kimeríthetetlen kincs-tárából pedig ma is meritünk, valahányszor modern fogalmat plasztikus szóval megjelölni akarunk.

Az eszme örökké él, a művészet, mely azt a képzelet játékával hozza közelebb kedélyvilágunkhoz, szintén halhatatlan. Stíljei nem jéggé merevedett formák, hanem örökké viruló növények, melyeken avatott ember kezei alatt új hajtások fakadnak, melyek egyes fajait a lángész idegen oltványokkal is virulóbakká varázsolhatja. A klasszikus stílek után egymás nyomába lépett, ösmeretes építészeti irányok is mind élnek; alkalmazásuknál ma bizonyos univerzálítás lép előtérbe. Mig a reneszánsz csupán a klasszikus formák újjáfasztására törekedett, addig ma, az egyéni izlésnek tág teret engedve, valamennyi stílből meritünk.

Az egyéni izlés korlátlan, fegyelmezetlen mivoltában gyakran izléstelenségbe csap át; nem sok választ el attól napjainkban a barokk-stil forszírozása idején, mely egyre terjed, jóllehet félszégeit a műtörténelem s az annak bázisán nyugvó esztétika, pártatlan kritikai megvilágításba helyezvén azokat, maró gunynyal ostorozza.

A barokk-stil elméletét e helyütt fejtegetni fölöslegesnek tartjuk. Csupán mostani, újból való rohamos terjedésére figyelmeztetjük e lapok olvasóit, a mely a művészetre nézve semmiképpen sem lehet áldásos.

Menjünk végig Budapest boulevardjain, a gombamódra szaporodó házakon lépten-nyomon ott látjuk félszégeinek bélyegét. A kapuk kiszöggelő diadalívjeinek közepéből kiszakítanak egy jókora darabot, a tótágast álló ivszelvényeken pózoló szobrok oly benyomást tesznek ránk, mintha csupán azért készültek volna, hogy demonstrálják, mily szolid anyagból készült piederstáljuk, mely megterhelhetetés nélkül is azt a félelmet kelti

föl, hogy a félig nyitott rugós zsebkéshez hasonlóan becsapódik.

Az oszlopok par excellence szerkezeti elemek; hány új ház van a fővárosban, melynek kiugró gyámkövein tétlenül sorakoznak s hogy létjogosultságuk némiképp igazolva legyen, nyomorék gipszfigurák szégyenkeznek az oszlopfők tetején. A hol pedig az oszlopok stilszerűen alkalmaztatnak, alig van mester, a ki a barokk-intencióihoz hiven e szerkezeti elemeknek «hangsúlyozása» kedvéért a párkányzatot fölöttük meg ne duzzasztaná, a mi még korántsem utolsó szeszélye a barokknak.

Tagadhatatlan, hogy épülnek barokkházak, melyek esztetikai szempontból kifogás alá nem eshetnek; ám itt ép az a siker titka, hogy az illető esiszolt izlésű építész a szeszélyes alakzatok konglomerátumát a minimumra redukálta s a mit megtartott, az legtöbbször csupán barokk ornamentika.

A barokk terjedése azonban nem csak az építészet terén észlelhető. Stuck Szfinksze az idei téli tárlaton, melynek tárgyát műkritikusaink oly különbözőképen igyekeztek megmagyarázni, holott ez nem egyéb, mint HEINE egyik hangulatos költeményének vászonra való bizarr transzponálása, minden izében barokk-festmény. Barokk törekvések jelentkeznek a szobrászat terén mig a diszitő művészet, a műipar majdnem kizárólag a barokk-stilt uralja. Műipar-áruraktárak kirakataiban csupa barokká görbült disztárgy nyugtalanokodik. Ilynemű butorokkal tömjük meg lakásainkat, nadrágszija motivumokból komponált barokkornamentikákkal szobáink falát; a modern női divat leheltenül puffos ujjai szintén barokk-motivumok s e stil másodvirágzásának teljéhez már a csak a kötelező páróka viselés hiányzik.

Magyarország műtörténelmi szempontból véve azért szerencsétlen ország, mert a törökök kiűzetése után, a midőn ismét alkalom nyílt nagyobb mérvű építészeti tevékenységre, egész Európában a hihetetlen gyorsasággal elterjedt s pártatlan népszerűségnek örvendő barokk-stil: egy nagyot akaró, enervált kor kreaturája grasszált. Mult századbeli barokk műemlékeink jó része a fővárosban elpusztult; legfeljebb kulturtörténelmi szempontból sajnálhatjuk, hogy legalább rajzuk nem maradt fenn, bár ilynemű alkotásokkal a Kárpátoktól az Adriáig fölös számmal rendelkezünk.

A fővárosi barokk-templomok is egymásután kerülnek res'aurálás alá; ám azt a minuciózus gondot, mely az olasz barokk-szobrászat márványfelhőt pótló gipszlepények megújításáig terjed, nem annyira a barokk szeretetének, mint inkább az első archeologusaink buzgólkodásából

A stilszerűség nem abban nyilvánul, hogy mindent az utolsó koppantóig egy kaptafára alakítunk. Az ugynevezett átmeneti stíleken is egész jól megférnek egymás mellett oly irányok, melyeket sok műbölcselő ellentétes jelleműnek tart. A millennáris építmények között a kiállítás

A TELEFON-HIRMONDÓ PAVILLONJA.

eredő restaurálási törekvések intencióinak félreértése okozza. A hatvanas években tüzték ki elvül, hogy műemlékeink megújításánál minden követ kiméljenek; román és csucsives templomokról lévén szó, helyes volt ez az intézkedés. De ezt a barokkra is kiterjeszteni nem egészséges izlés jele.

történelmi csarnoka igen szép példája annak, mint lehet különféle alkotórészeket harmónikus egészszé egyesíteni. — ALPÁR alkotásainak még nagyobb művészi becse lett volna, ha nem a didaktikus irány játszik döntő szerepet művének koncepciójánál. Azzal a szemrehányással

azonban, melylyel napisajtónk legkitünőbb tárcaíróinak egyike írt róla «Kakas lábön forgó kastély» cím alatt, bizonyára rossz kedvében, semmi esetre sem illethető.

A stilszerűség félreismerése oka a barokk modern terjedésének.

Hamis architektúrája tulkiabálja a klaszszikus színvonalon álló stílek nemes egyszerűségét s legélénkebben hat a laikus közönségre, melynek különösen nálunk alig van alkalma stilisztikai ismeretekre szert tenni s a mely, engedve a kor divatának, immár elengedhetetlennek tartja házában a művészi diszt, de ha már alkal-

mazza, annak legimponálóbb formáját keresi, hogy a vak is lássa, miszerint palotája, háza, szobáinak butorzata minden kétséget kizárólag stilszerű. S a kiket a közönség bizalmával kitüntet, szívesen enged kivánságának: oh mert a barokk sok szerkezeti hibát eltakar, lényege is azon alapulván; a diszitó, festő görbén huzott vonalai is csak emelik az ornamentika barokk jellemét; a gyárilag készülő műiparuk hibás példányai pedig, melyekből különben sokat kellene kiselejtezni, minél inkább elnyomorítvák, annál stilszerűbbek.

GIORGIO VASARÍ.

MEYER BRUNO UTÁN.

MICHEL ANGELONAK közvetlen és lelkesült tanítványai és utánczói közt nagy mértékben érdekessé vált egy, noha a művészetnek modoros ellapulása már ő benne látta egyik legfényesebb képviselőjét. Ez AREZZÓI VASARÍ GYÖRGY (1512—1574), ki mint műépítész és festő igen termékeny működést fejtett ki, azonban mint a modern műtörténet megalapítója, irodalmi tevékenysége által lett fontosabb és hiresebb.

III. GYULA pápa számára (1550—1555) a saját bizonyítása szerint, annak eszméi után építette a pompás Via Flaminia melletti villát Rómában, melyet még most is «Vigna di papa Giulio»-nak neveznek, az e fajta mintaszerű utolsó reneszánsz építkezéseknek egyike. Ugyanazon pápa ő általa építtette a nagy kápolnát S.-Pietro Montorióban, mely számára egyidejűleg FABIANO és ANTONIO DEL MONTE bibornokok (a pápának nagyatyja és nagybátyja) síremlékeit tervezte és melyet egy nagy festményrel, Pálnak meggyógyítása Ananias által díszítettett.

A flórenci «Palazzo Vecchio» belsejének kiépítése után COSIMO MEDICI az Uffizik építésével bizta meg, melyet 1560. óta ő teljesített. Itt a helyi és más igen nehéz feltételek leküzdésében egész ügyességét fejthette ki és valóban ritkán épült kormányzói épület — mert az volt — több izléssel és ügyességgel.

MICHEL ANGELONAK halála után Flórencben annak a Sta-Croceban levő síremlé-

két rajzolta. Ugyanezen időbe esik a pisai palotának és a Szent-István lovagok templomának építése, két oly építmény, melyekről különben kevés dicséretre méltót lehet mondani. Ellenben igen kecses és eredeti templomépitkezést nyújtott VASARÍ (1550) Arrezzóban az Abbadia d. S. Fiora dei Cassinensi-t. Igaz, hogy a hatás nem egyházi, hanem teljesen profán. A szép kereskedői loggiák, ugymint a mesternek egykori lakháza, most CASA MONTANTIÉ, őt nevezik alkotójuknak.

VASARÍNÁK festményeit összehasonlítva építményeivel, amazok épen nem tetszetősek; látható, hogy a szigorú szerkezetnek művészete nem megy oly könnyen, mint a látszatnak művészete. A divat a bibliai és profán történelemből számos óriási képet követelt és a modorosságra való készség annál könnyebben tévedt az ideák mellőzésével egy lelkiismeretlen gyors produkcióban való boldogulás keresésébe és ezzel még hivalkodtak is. Midőn VASARÍ Rómában a kancellaria nagy festményeit III. Pál pápa idejéből vett eseményekkel befejezte, egyik barátja MICHEL ANGELONAK mutatta azokat és diadallal megjegyzé, hogy ezek száz nap alatt jöttek létre. Képzeltető, hogy mint érintetné a mestert az, hogy a művészetnek hanyatlását még saját szemével látja. «Az én tudásom» — mondá — «csak tudatlanokat fog létrehozni.» Mos! azonban csak annyit felelt a fecsegőnek: «Látjuk.» Ez azonban bizonyára VASARÍNÁK nem

felelt volna meg, mert — a mai korra nézve is rendkívül tanulságos — mint minden modorosságnak képviselője és mint minden művész, ő is csodálatos naiv önérzettel birt. «Mi» — így ír — «hat képet festünk egy év alatt, míg a régibb festők egyetlen-egy képet hat évig festettek és mégis — folytatja — e festmények sokkal szorgosabb kivitelben részesülnek, mint azelőtt a legjelentékenyebb festők által.»

Csak még néhány, a festészet terén alkotott főművét szükséges említeni. A Vatikánban a Sala regia-ban néhány freskót festett a pápai uralom dicsőítésére, a többek közt II. FRIGYES császárnak kiközösítését, kit a pápa lábbal tapos és a törökök elleni csatát Lepanto mellett (1571-ben), melynél — saját levelei szerint — kezeit úgy használta, mintha ő maga is a törökökkel tusakodnék. Arezzo-ban a könyvtárban van Ahasverusnak és Eszternek ünnepe, mely valószínűleg legszebb olajfestménye, készült 1548-ban, melynek előnyeit ő maga annak fenségességébe, nagyságába, a szolgáltnak, katonáknak, zenészeknek és a törpének, az álló udvaroncoknak és a büszke és szerelmes királynak modorába helyezi. A flórenci Sta-Croce ban is, mely neki köszönheti meglehetősen kiméletes és izléstelen megújítását, van tőle egy sajátkezű keresztvivés, egy levél a keresztről és nevezetesen egy utolsó vacsora. Az ugyanott, általa elégtelenített Sta-Maria Novella templomban egy feltámadás van tőle. A Palazzo Vecchio-nak nagy termét számtalan diszitő festményrel látta el egészen szellemtelen modorban.

Azonban szívesen bocsátjuk meg neki ezeket és hasonló festményeit az ő főművére való tekintetből, a kiválóan fontos művész-életrajzok (vite de' piú excellenti

pittori, s dultori ed architetti', első kiadása 1550-ből, a második lényegesen kibővített kiadása 1568; sokszorosán lefordítva és kommentálva; a jelenlegi legjobb kiadás LEMONIER-től, megjelent Flórencben 1846-ban 13 kötetben.)

VASARÍ, mint korának egyik első művésze, kinek hirneve még az arezzói polgármesteri tisztet is megszerezte neki, a korabeli legkiválóbb mesterekhez személyesen igen közel állt. Az idősebbeket a még akkor el nem enyészett források nyomán megközelíthette és ezekből merité legbecesebb adatait azoknak életéről és műveiről.

Igy könyve mint legrégebb és legzadagabb forrás az olasz reneszánsz történelméhez nélkülözhetetlen. Adatai néha ugyan hihetetlen hireken alapulnak, ítéletei nélkülözik az élességet sőt — egy a harc közepette álló művésznek valóságban megbocsáthatók gyakran elkerülhetetlenül részrehajlók.

A műkedvelő a másoló hibáiba esik — mert a kutató exakt tudománynak szempontjából az ő irodalmi működése nem helyezhető más rovatba — és helyenként feltűnő ellentmondásokba jut önmagával és még gyakrabban tökéletlen.

De mindez nem csorbitja azt az érdemét, hogy ő a történelmi kutatásnak alapot, kiindulópontot teremtett és az előadásban mester; szeretetreméltóbb elbeszélő, lelkesültebb jellemző, ragyogóbb stílusza ritkán vagy tán soha sem irt — a művészetet gyakorlatilag üzök sorából hasonló dolgokról, és ez maga is biztosíthatja neki a minden nagy, magasztos és szép iránt érzékkel bíró utókornak örökös háláját, az ő neve a történelmi előadásnak ezen nemében tipikussá lett.

FERENCZYNÉ BERTA.

A TELEFON-HIRMONDÓ PAVILLONJA.

(32. oldal.)

(—1.) A pavillon tömör alapra falazással és bádogfedéssel épült. A beépített terület 75·00 m². Az építési költség 2500 forint.

Homlokzata három részre tagozódik. A középsőn van a bejárat, melyhez hármalépcsős vezet. A porátlétől jobbra-balra pillértagozatok állnak, melyeken akrotériákkal ékes háromszögletes oromfal nyug-

szik, timpanonjában semmitmondó ornamentikával, alatta a pavillon címének felével, míg a másik fele a főpárkányzat alatt keresendő, melyet szegletein urnákkal dekorált áttört művi korlátok koronáznak. Ez utóbbiakon belül emelkedik a hatalmas, formátlan kupola, a mely szinte agyonnyomja a kicsinszerű épü-

letet s a melyet nem tesz légiesőbbé a csucsán cifra rudon balanszirozó globusz sem. Az épület két szárnya a középső részhez képest aránytalanul kicsi, félben maradtnak tűnik föl. S ez igénytelen pavillon leírása folyamán felsorolt dekoratív

elemek ilyen sokaságával a reneszánszkori építészek egész monumentális palotákat sem szoktak volt kistafirozni.

Szebb épületet érdemelt volna a Telefon-Hirmondó, e külföldön is páratlanul álló vállalat.

A HORVÁT MŰCSARNOK.

(36. oldal.)

(—1) A kiállítási nagykörutttól jobbra, a mezőgazdasági csarnok szomszédságában található Horvátország kiállítási épületei. Eme épületek sorába tartozik a képünkön látható pavillon is, a melynek beépítése 800·00 m² területet vett igénybe s az építési költség 50.000 frt.

A csarnokot (pilóta-alap, vasszerkezet, deszkázattal vakolva, bádogtető) KORB és GIERGL tervezték. A kiállítás szebb épületei sorába tartozik.

Legalább is tizszer akkora, mint a főnnebb ösmertetett Telefon-Hirmondó pavillonja, de azért nincs több dekoratív elem rajta, mint amazon. A homlokzat szintén hármas tagozást mutat, a középső kupolás épületrész hármas portáléja az antik római templomok följáróinak mintájára épült. Palladio idejében szinte

visszaéltek ennek sűrűn való alkalmazásával, ezredéves kiállításunk területén is kelleténél gyakrabban találkozunk vele. A háromszög alakú oromfal-tagozatot tartó pillérek megtoldását, melylyel ezek a tempant is keresztül török, nem tartjuk izlésesnek, bármily szép szobrok is ülnek tetejükön.

A kupola hatszögletes talapzaton nyugszik, melynek sarkán konvencionális géniusok állnak, az épülettest négy sarkán piramisokba tűzött zászlórudak. A műcsarnok oldalszárnyait négy-négy pillér élénkíti, melyek a párkányon túl kandeláber alakú gombokkal, illetve az épület legszélén zászlórudakkal vannak hangsúlyozva.

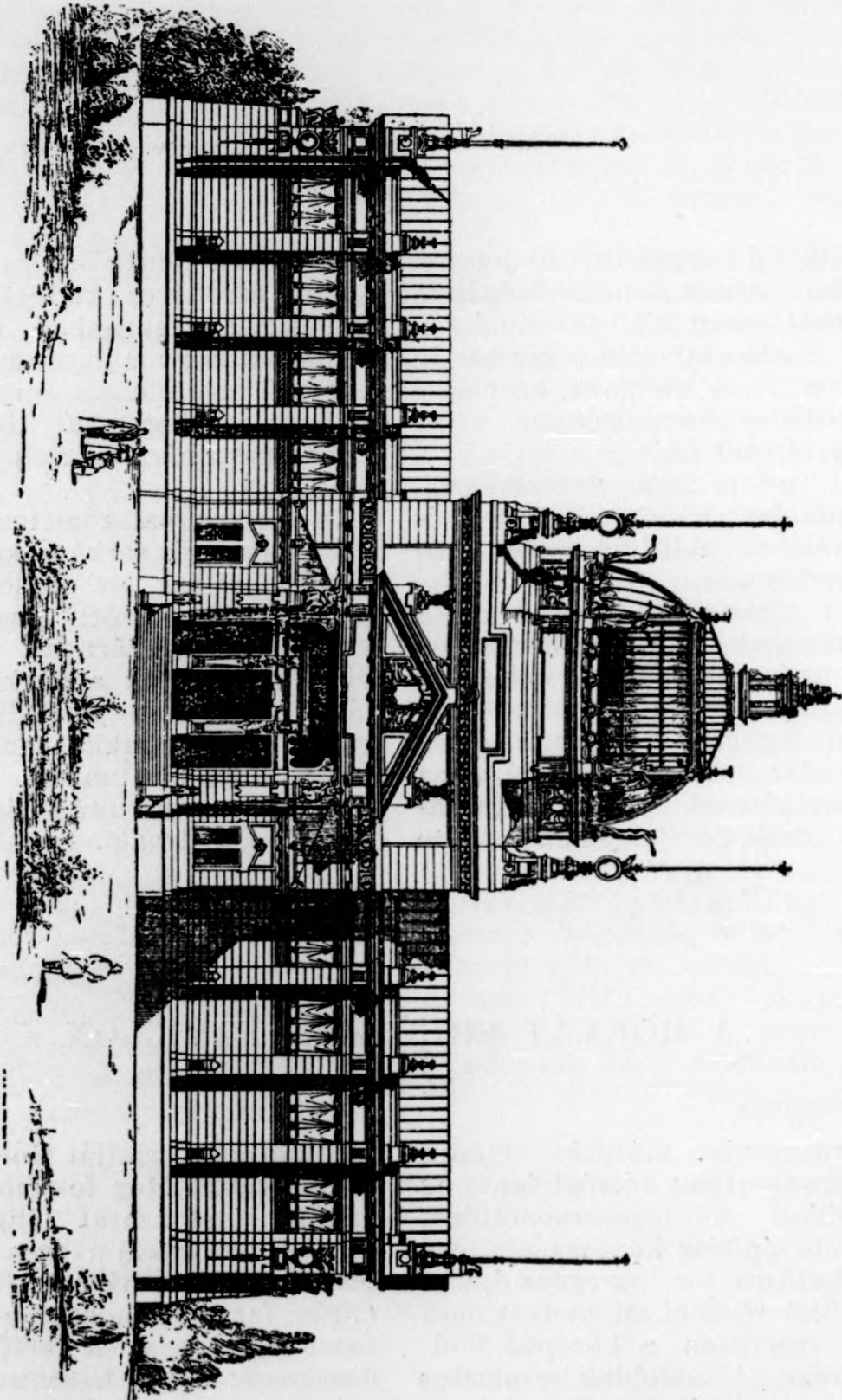
Az épület általános benyomása elég csinos s a kiállítási épületek közül a jobbak közül való.

A HORVÁT ERDÉSZETI PAVILLON.

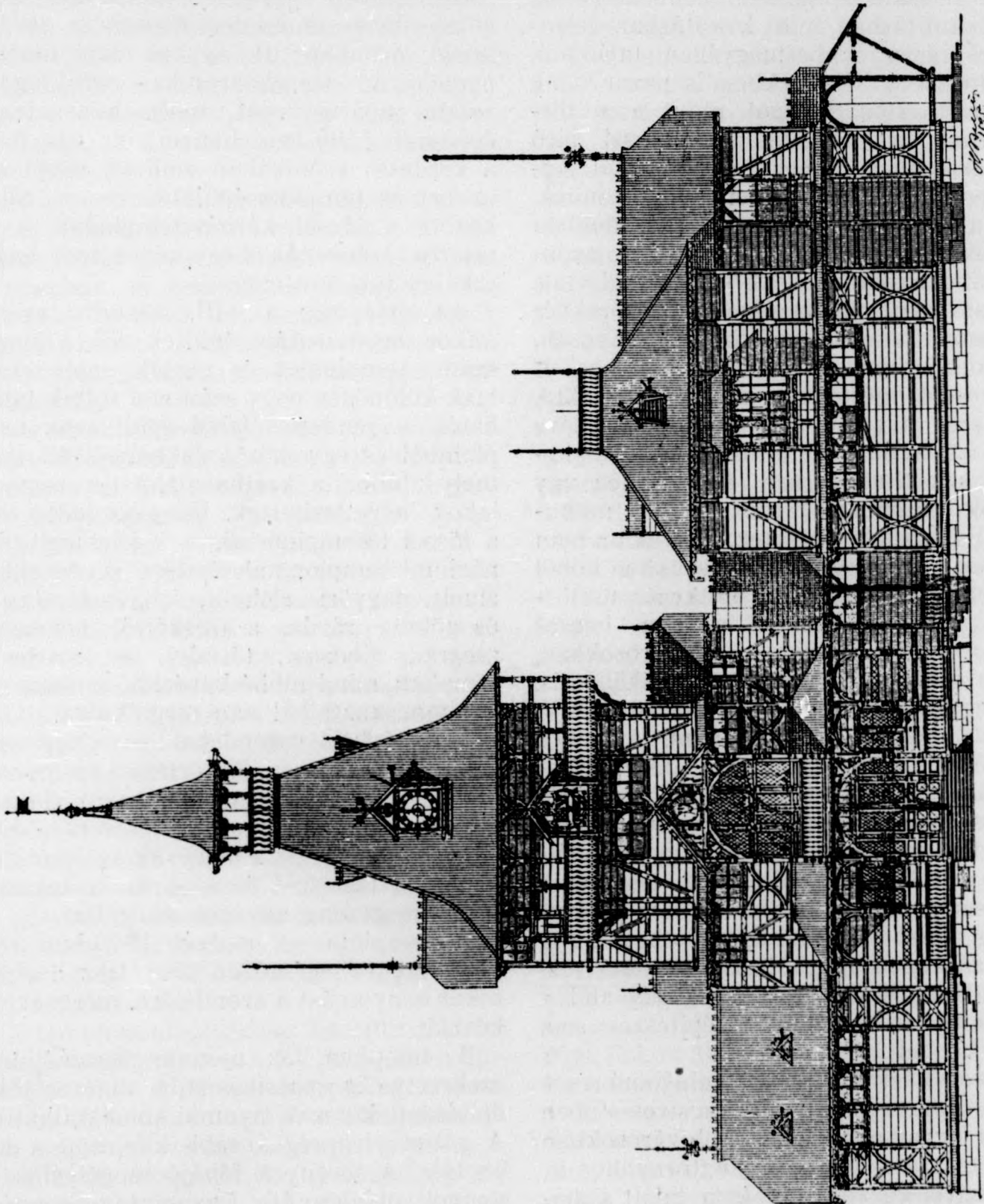
(37. oldal.)

(—1) A horvátországi kiállítás céljaira szolgáló épületcsoportban kétségtelenül az erdészeti pavillon a legszembeötlőbb. BOLLÉ H. zágrábi építész koncepciója első sorban festői hatásra tör; az egész épület tulajdonképen két részből áll, melyet nem kapcsol össze szervesen a középső földszintes épületrész. A baloldali emeletes csarnok a föléje applikált merész toronnyal, melyet két egymás hegyibe rakott s gelériával megszakitott sisak tetéz be, szinte a nyugtalanságig élénken van tagozva. Az eresz alatt faoszlopokon függő s kevésbé erősen tagozott konzolokon nyugvó folyosó fut körül, melynek lom-

fűrészdiszű korlátját Horvátország cimere osztja ketté. Még festőbb az épület magvának homlokzatát félig elborító s az emelet kiszöggelő üveges erkélyével egybeolvadó portálé, hármas lépcsőjével, melyet cifrán faragott faoszlopos tornác kapcsol össze egymással. A festői hatást növeli a deszkaváz élénk feltüntetése is s az egymást keresztező nyeregtetők csipkézett élei, valamint a sarkokon szerte applikált zászlórudak. Fa-épületről lévén szó, a festői elemek fölhalmozásának dacára sem tesz rossz benyomást ez alkotás, melyet horvátországi iparosok építettek 22.000 frtéért 550·00 m²-nyi területen.

A HORVÁT MŰCSARNOK.

A HORVÁT ERDÉSZETI PAVILON.

EGYHÁZI ÉPÍTÉSZETI MŰEMLEKEINK A SZEPESSÉGBEN.

Irta: G O R G O N.

Csucsiveskori építészeti műemlékeinknek úgy kvantitásban, mint minőségben jelentékeny része Szepesmegyében található. E természeti szépségekben is pazar vidék igen változatos anyagot nyújt a műtörténészeknek architektonikus becses alkotásokban, a minnek magyarázatát legfőképpen ama körülményben kell keresnünk, hogy a szászok már a korábbi századokban is a műveltségnek ha nem is magas, azonban minden esetre fejlettebb fokán állottak.

A stilszerű építkezésre való törekvés mindazonáltal nem észlelhető általánosan. Kevésbé terjed ki a középületekre és legkevesebb mértékben a magánházakra, mert ezek nagyobb mérvben voltak kitéve a sok átalakításnak s hitványabb anyagból is készültek s nem álltak ellen úgy az idők viszontagságainak, mint a monumentális egyházi épületek, melyek ha nem is egészben, de tulnyomó részükben kőből emeltettek. Az egyházi építkezés műtörténeti tanulmányokhoz nagyon becses anyagot szolgáltat nemcsak a városokban, hanem elvétve a faluk egynémelyikében is.

A legtöbbje eme építményeknek a XIV. és XV. század óta áll fenn, a mikor ugyanis a vallásos buzgalom áldozatkészége kifejezettebb alakot kezd nyerni és arra ösztönzi a hívőket, hogy anyagi helyzetük fokozódó javulásával nagyobb költségek árán is diszes hajlékot biztosítsanak isten szolgálatának. Mivel pedig tudvalevőleg épen az említett időbe esik a XIII. században meghonosodott csucsives-stil általános elterjedése, a szabály alól a szepesmegyei templomok építései sem tettek kivételt.

Eme egyházi műemlékek tulnyomó része ilyen körülmények között csucsives-stilben épült s ugyan e stil a nagyobb városokban alkalmazásra talált a harangtoronyokon is, sőt helylyel-közzel utánzásra talált a magánházak egyes részletein s kevés kivétellel rendszerint a templom közelében emelkedő városháza épületén is. Így van ez például Lőcsén meg Szepes-Szombaton, a hol különösen egynehány gót ivezetű főkapuzat és ablaknyílás utal a gót-stilre.

A tatárdulás képezi a határvonalat, a meddig a különböző egyházi építmények

román-stilben épültek. A tatárdulást megelőző időben emelt templomok és zárdák közül azonban itt egyiknek sem maradt nyoma. A «lőcsei krónika» emlit ugyan valami apáca-zárdát, mely Kézsmárkon építettett 1190-ben; hanem úgy ezt, mint a kérdéses krónikában említett többi kolostort és templom-épületet — a többi között a lőcsei kórház-templomot — a tatárok szétdúlták s egy követ sem hagytak belőlük érintetlenül.

Az ujjaépülés a XIII. századba esik, a mikor egymásután épültek föl a nagyszámú templomok és zárdák, mely utóbbiak különösen nagy számmal voltak találhatóak s rendszeren fából épült szűk templomból és egy közös lakházból állottak, mely utóbbit a karthauziaknál a remetelakok helyettesítettek. Ebbe az időbe esik a lőcsei főtemplomnak s a jelenlegi gimnáziumi templomnak építése is. Az ekkor emelt nagyőri, richnói, schavniki, daróci és gölnici zárda, a freskóiról nevezetes zsegrai, vibornai, tótfalvi és matheóci templom, mind többé-kevésbé a csucsives stil mozzanataiból van megalkotva.

E középkori műemlékekben a leggazdagabb Lőcse városa. Műtörténeti szempontból legbecsesebb benne a szent Jakab-plébániatemplom, mely a főtéren (a régi Ringen) emelkedik s nemcsak az építészeti, hanem a festészeti és szobrászati tekintetben is gazdag anyagot szolgáltat.

A templom — melyet 1876-ban restauráltak — egészében nem tesz harmónikus benyomást a szemlélőre, mert sokáig készült.

A templom, az ujonnan hozzáépített szekrestye is csucsives-stilű, de ezen több építészeti korszak nyomai konstatálhatók. A gót-stil legpregnansabb kifejezője a déli portálé. A torony a főhajó tengelyében a nyugoti oldalon áll. Ugy a templomnak, mint a sekrestyének boltozata csucsives, mely utóbbihoz egy mellékkápolna van építve.

Műtörténeti szempontból kiváló érdekességű az orgona-karzat, a szárnyas oltárok s különösen a főoltár, mely hazánk legnagyobb gót oltára. Az orgona-karzat diszes ornamentikája, karesu oszlopai, az

oltárok falrakványa s különösen a főoltár piramis-alaku tornyocskái, a csekély kiugrással bíró szentély szentségházának ajtócskái, a mindenfelé alkalmazott ivetek, oszlopocskák, toronyfiak, az orgonakarzat alatt levő székek faragványai, egy szóval a gót architektura gazdag variációja elnyomja a reneszánsz mozzanatokat, melyek a szószék remek faragványain, a szent János- és a szent Anna-oltár ornamentikáján, a megcsonkított hires függő orgona műrészletein, egy pár szék izléses részletein és a patriciusok siremlékein jut kifejezésre.

Ama szobrok és festmények, melyek az egyes oltárok diszitését célozzák, a főoltár szárnyajtóin levő féldomborműves képek, a számban is tekintélyes számú falfestmények, továbbá az északi előcsarnok freskói ismét a középkori festészet és szobrászat valóságos kincses bányáját szolgáltatják.

Lőcsének második gót-stilű temploma a szent Mária-zárdatemplom. E templom mübecse a fentinél jóval kisebb. A gót-stil hanyatlásának korszakát juttatja kifejezésre. Már sokkal nagyobb becsü a hozzáépített csucsives zárdaépület, mely a középkori keresztboltozatos folyosóival ellátott zárdák érdekes példánya. A templom nyugoti oldalához egy gót-ablakokkal bíró csonka-torony támaszkodik, mely erődítményül használtatott. Különösen kevés értékü a templom belső diszitése. Oltárai nagyobb részben újabbkoriak s tul vannak halmozva a rokokó-stil izléstelenségeivel.

A középkori műemlékek gazdagságában Kézsmárk csatlakozik Lőcse városához. A gót-stil uralkodik itt is s legpregnansabb kifejezője a szent kereszt-templom, a város legrégebb műemléke, egyik legnagyobb gót templomunk.

E templom alaprajzilag hasonlít a lőcsei Jakab-templomhoz s a XV. században építették, tehát a gót-stil hanyatlási korszakában. A templom tornya a főhajóba szökik s felső részében sajátos reneszánsz-stilű architektúrával bír. A csucsives stil tisztasága különösen a kapuzatokon kerül kifejezésre, melyek közül a déli kapuzathoz a négyszögletü, diszes ornamentikájú harangtorony csatlakozik, felső részében az oszlopos gallériával.

A templom belső diszitése sem olyan gazdag, mint a lőcsei szent Jakab-templomé. Érdekes festményei, szobrászati művei és a gót-stil egyéb emlékei, leg-

inkább pedig stiláris szépségü gyertyatartói azonban minden esetre becses maradványai a középkor kulturájának.

A gót architektura megörökítését célozza a kézsmárki szent Mária-kápolna is, mely teljesen ujkori építészeti alkotás. E templomot a stiláris architektura nehézsége és bágyadtsága jellemzi.

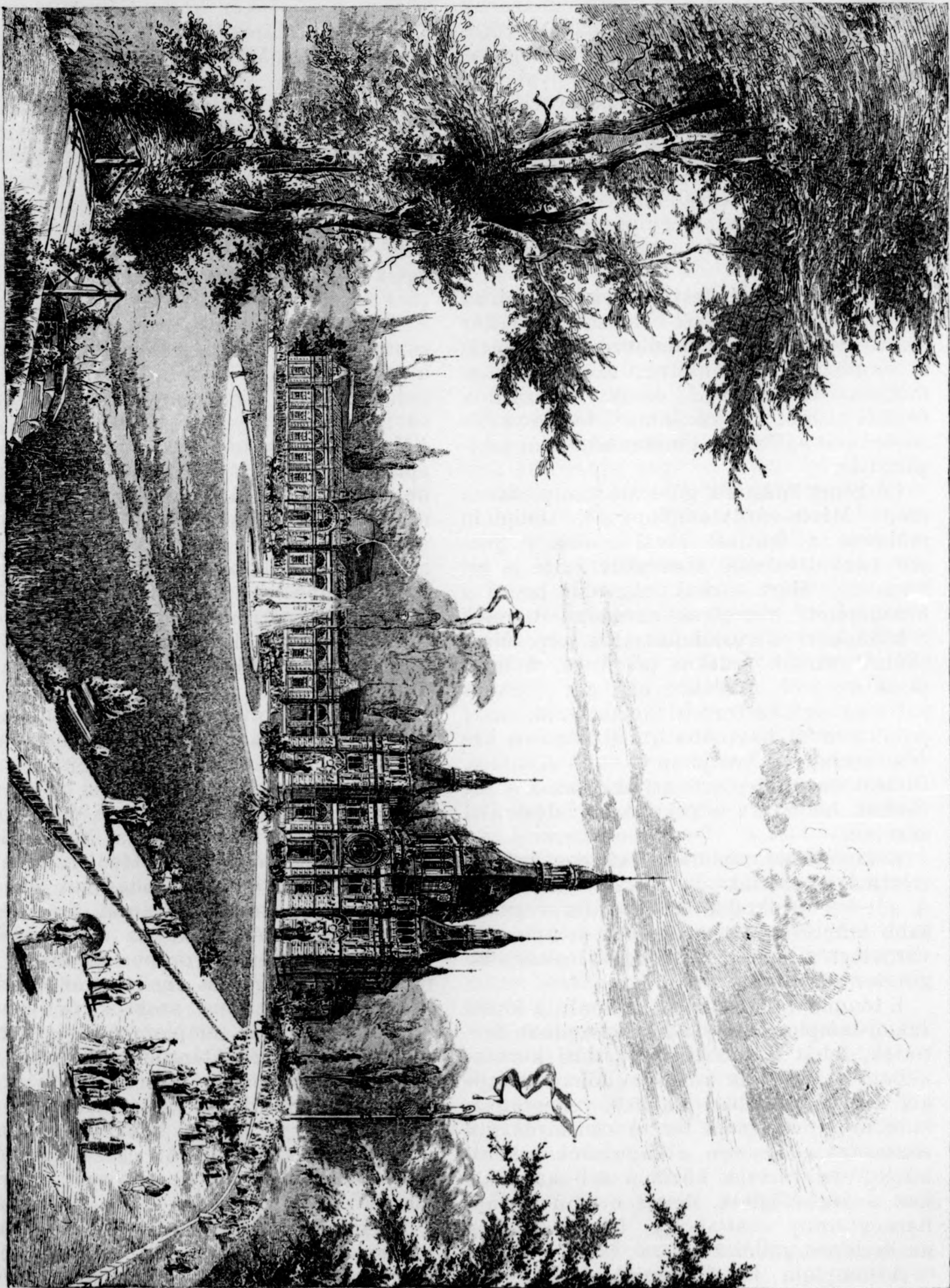
A gót-stil Iglón, a r. kath. templomon is nyert alkalmazást. A templom építése a XIV. századba esik s a legujabban történt restaurálás sem változtatja meg eredeti jellegét. Most is a tiszta gót-stil egyik legérdekesebb példánya, gazdag, becses belső ornamentikával.

Nemcsak a szepesmegyei, hanem a hazai csucsives építészet legremekebb példánya a csütörtökhelyi ZÁPOLYA-féle kettős kápolna, mely a régi templomnak folytatását képezi. E kápolna szentélye, melyet a XV. század folyamán ZÁPOLYA IMRE özvegye építtetett, ezredéves kiállításunk történelmi főcsoportjának is egyik kiegészítő motívumául felhasználtatott. Hatalmas csucsives ablakai, magas csarnok-hajója s a főbejárat a középkori stil minden pompájával mosolyog a szemlélőre, kifejezésre juttatva annak tiszta, illetetlen szellemét. A csucsives architektura tökéletességét a belső ornamentika izléses alkalmazása emeli.

A gótikus építésmód annyira divatozott a középkor folyamán a Szepességben, hogy nyomai a legtöbb falusi templomon, vagy legalább is azok belső diszitésén egész háttározottsággal konstatalható. Különös precizitással jut kifejezésre a nagyszalóki templomon, melynek építése szintén a csucsives stil meghonosodásának idejébe esik. A XIV. század folyamán emelték, s gótikus szellemét csakis az újabban épített reneszánsz-stilű orgona-karzat és főoltár tarkítja. A két mellékoltár stiláris szépségét plasztikus szobrok és festmények fokozzák. A templom csucsives boltozatát egy karcsu támpillér tartja.

A maga nemében érdekes a márkusfalvi templom. Bazilikaszerű alakja van e templomnak: a főhajó sokkal magasabb a két mellékhajónál. Az egész építmény a gót-stil motívumait erősen tükrözi vissza.

Hasonlóan sajátos szerkezettel bír a kézsmárki evangélikus régi templom, mely a város déli oldalán az ujonnan épült templom szomszédságában emelkedik. E templom boltozata fából készült s csakis alapfalazata van kőből. Építésének módja

A KÖZLEKEDÉSI CSARNOK.

különösen érdekes. A hosszahajója ugyanis keresztezi a kereszthajót s a keresztezés pontjain négy faoszlop tartja az egész építményt, melyet a XVII. században emeltek ideiglenes rendeltetéssel. A deszkázott falak körül gallériák vannak, melyek oszlopokon nyugszanak. Ugy ezek, mint a deszkafalazat és a főoltár festményekkel van díszítve.

Egy ilyen sajátos architektúrájú a parkfalvi templom is. E templom építésénél a vasnak jutott különös szerep. Nemcsak a hajót, valamint az orgona karzatot tartó oszlopok vasszerkezetűek, hanem még az ablakok és ajtók keretei is vasból állanak.

A gót-stil mellett a többi építészeti stílusnak ilyen körülmények között a szépségi templomokat illetőleg lehetőleg csekély jelentősége van. Említés érdemel e tekintetben egy falusi templom-kápolna: a fridmani, melynek fölépítésében a román-stílusú reminiscenciákkal bíró felsőmagyarországi reneszánsz jut kifejezésre, míg maga a templom belsőleg gót-stílusú.

A csucsives stílus előszeretete jellemzi még a szepeshelyi szent Márton székesegyházat is, a mely eredetileg román stílusban épült. A román-stílus hamisítatlanul csakis e templom nyugoti része őrizte meg. A főhomlokzat itten teljesen román ízlésű s a későbbi gót műzslést csupán a

gótikus ablakok tarkítják. A kettős román ablakokkal áttört, fríz díszítésekkel tagozott ikertornyok, a díszkapu, a román ízlésű pillérekön nyugvó orgona-karzat mind e stílus hamisítatlan kifejezői. A templom többi részeiben azonban a gót-stílus emelkedik tulsúlyra. A múlt század folyamán hozzáépített sekrestye ugyan eredetileg reneszánsz-stílusú, de ujabban gót stílusban átalakították.

A templom hajója, a szentély, különösen pedig a ZÁPOLYA-kápolna teljesen gótikus, mely utóbbi faragott sárga kövekből van építve s egyik meglepő példánya a csucsives stílusnak. A templomhajó gót jellegét csakis a régi templomból fennmaradt román ablak zavarja. Az északi oldalon levő portálé előtt gótikus előcsarnok található.

A templom belső díszítése nagyon becses. Művészi szempontból kiemelendő a főoltár, melynek kiterjedése óriási. Ugy ez, mint a többi oltárok gót-stílusban épültek s becsüket a számtalan szobor és festmény emeli. Érdekesekek az oldalfalak freskói, a gótikus keresztelőkút, a márvány domborművek, a szószék és az új üvegfestmények, valamint a templom északi körfalán lévő a l s e c c o falfestmény mely RÓBERT KÁROLYNAK CSÁK MÁTÉ fölötti diadalát örökíti meg. A nagy kép a XIV. század elejéről való.

A KÖZLEKEDÉSI CSARNOK.

(40. oldal)

E csarnok a leghatalmasabb építmények egyike, mely a kiállítási épületek legtöbbszörét nagy arányaival messze felülmúlja. Hatalmas kupolája túlnéz a kiállítási épületek legmagasabb tornyán.

E palota a közlekedés bemutatására fog szolgálni. Mindazonáltal az egész nem fér el benne teljesen. Nemcsak a tengerészeti van külön két nagy épülete (haditengerészeti, tenger és folyamhajózás), hanem külön van a posta-, táviró- és telefon-csarnok is. Külön két épületet nyert a díszhintók, közúti járóművek és egyéb kocsik bemutatása s azonkívül ugyancsak külön lesz a magyar államasutak gépgyára és a diósgyőri állami gyár.

Az impozáns épület (pilóta-alap, részben fa, részben vasváz, körül falazva, bádög- és palatető) 3550·09 m² területet foglal el. A kiállítási nagykörút végén, a negyedik bejáró mellett található. Az építési költség 280.000 frtra rug. A csarnok tervezője PFAFF FERENC.

A közlekedésügyi csarnok két részre oszlik, a baloldali hosszúra nyúlt, a jobb oldali tömörebb, magasba törő, centrális kupola építmény. Az előbbi szomszédjaihoz képest szinte szegényes, hosszú, lapos nyereg tetőjét három magas Mausard-fedél keresztezi, melyeknek megfelelően a balszárny közepén és két végén az architektúra is erőteljesebb. Itt is vannak sarok-tornyocskák, zászlórudak, hatalmas

félkörives portálék, sok ablak, a párkányt koronázó balusztrádok; hanem a jobb szárny dekoratív és ornamentális disze, gazdag tagozódása szinte buja az előzőéhez képest. A jobb szárny olyan formájú, mint egy monumentális román-bizanci stíllel vegyes templom. Hatalmas központi kupolája oroszországi templomokra emlékeztet, a sarok-tornyoké szintén, ezek mindegyikét négy-négy fiók tornyocskafogja körül, melynek törzsét az alaptól

fogva fejlesztette ki a tervező, az így támadt homlokzati fülkékben nagyszabású szobrok foglalnak helyet. A főbejárat fölött óriási kerek ablak van, melyet két pillér-tagozat érint félkörívvel összekötve s a párkányzat ballusztrádjába ütközve. Roppant nagy apparátussal dolgozott itt PFAFF ur, de azért a jó ízlés ellen csöppet sem vétett s műve a kiállítást látó nagy közönségre nézve nagy hatással lesz.

AZ ORSZÁGOS KÉPTÁR JÖVŐJE.

IRTA: TARCAI GYÖRGY.

Kulturális intézeteink között első rangu helyet foglal el az akadémiai képcsarnok. Közönségünk azonban eddig vajmi keveset törődött nagybecsű kincseivel; a háromszor hetenként nyitott termekben rendszerint alig lézengett néhány ember, azoknak legtöbbször is baedeckeres idegen volt, ki a csillagokkal megjegyzett képeket megtekintvén, elsietett.

Am most a legutóbb fölmerült elszomorító eset kapcsán, egész hasábokat töltenek meg hírlapjaink az országos képtár válságos helyzetéről.

Ismét fölébredt az általános érdeklődés, mely az ESTERÉÁZY-képtár megvétele után oly hirtelen lelohadt s a kombinációk egész özöne merült föl, vajjon ki lesz az első rangu intézményünk vezetője ezután?

Nagy tájékozatlanságra vall az a körülmény, hogy legtöbbször híres festőink közül szeretnék kiszemelni a képtár igazgatóját. Eleve meg vagyunk róla győződve, hogy ZICHY MIHÁLY, kinek nevét legsűrűbben emlegetik, nem fogja elfogadni e megtisztelő megbízást. A modern festő megítélheti ugyan a régi képek becsét; de sem alkalma, sem elegendő jártassága nincs abban, hogy objektív kritikával azok helyét a műtörténelemben meghatározhatná. Pedig a festőműzeumok nem egyebek, mint magának a műtörténelemnek egy-egy fejezetébe tartozó anyagnak a gyűjteményei, melyek avatott ember szeméi előtt többet mondanak sűrűn tele nyomtatott foliánsoknál s melyek segélyével avatott ember vezetése mellett bárki behatolhat az emberi szellem ama tevékenységének ösmeretébe, mely a képzelet útján hozza közelebb lelkünkhöz az igazságot.

Külföldön a műtörténelem manapság kifejlett tudományt képez a művelők egész seregével; minálunk mindeddig alig tehető egy-kettőre a műtörténészek száma. Bajos dolog is e téren Magyarországon jártasságra szert tenni. Közkönyvtárainkban a legegységibb szakmunkák sincsenek meg, egyetlen képtárunk műtörténelmi tanulmányokhoz légszükségesebb része: a ceruza és a szénvázlatok külföldön is híres gyűjteménye mindeddig hozzáférhetetlen volt.

A műtörténelmi katedra tudományegyetemünkön minden esetre jó kézben van. Ha mindeddig nem mutat föl tanítványokban oly eredményeket, a minőt betöltőjének tudományosságától várhatnánk, annak oka egyedül abban a visszás helyzetben rejlik, hogy az elméleti oktatással kapcsolatban a gyakorlati kiképzésnek lehetősége mindeddig nincsen meg.

Igen helyes intézkedés az, mely szerint a klasszikai arheologia tanszékét rendszeren a Nemzeti muzeum régészeti osztályának őrével töltik be. Pedig e tudományág anyagának csak egy igen csekély része van képviselve s az is pusztán másolatokban a muzeum arheológiai gyűjteményében. Az országos képtár, ha nem is a leghiresebb mesterek, de a műtörténelem legjelentősebb korszakainak anyagát képviseli, melyek gyakorlati felhasználásának mellőzésére semmi esetre sem helyén való.

Szorosabb kapcsolatba kell hozni az országos képtárt a tudományegyetemmel, a mint azt a külföld hiresebb galériáival is szokás. Az illetékes körök hadd válaszszák meg a maguk emberét, mi nem

hozunk neveket forgalomba, mert csupán a közérdek lebeg szemünk előtt, az országos képtár rendeltetésének jövője s mostani válságos helyzetéből való menekvésének lehetősége.

Mindenesetre oly ember legyen az új igazgató, ki a műtörténelem egész körét felölelő munkájával a művészetek történetében való jártaságát bebizonyította a ki műtörténelmi és műkritikai irodalmunk terén a legintenzívebb s legmesszehatóbb munkásságot fejt ki. Az ily ember vezetése alatt az országos képtár eddig ugyszólván az ismeretlenség homályába burkolt kitűnő műtárgyairól is bizonyára többnek a tudomására jut majd a nagy közönség, mint a mennyiről a szűkszavu katalogus révén eddig értesülhetett s ez által érdeklődése fölélesztetvén, a képekkel tele rakott termek sem maradnak üresen, hanem intenzívebben teljesítik majd szív és izlést nemesítő rendeltetésüket, mint mostanában. Végül mindazok, a kik a történelem tanulmányozására adják fejüket, nem szorulnak többé pusztán a theoriák szürke betűhalmazára, hanem

izlésüket a régi mesterek remekművein való kicsiszolása mellett az összehasonlító képkritika révén objektív ítélő képességre is szert tesznek, mi által a modern műkritikának is hasznos szolgálatokat tehetnek majd.

Mert siralmas állapotban leledzik a mai műkritika nálunk, a kontár ítélőbírák egész serege itélkezik elismert nevű s félreismert művészek fölött, gyakran az utóbbiakat többre becsülve.

A nagy közönség pedig, elolvasván a hírlapok egymásnak ellentmondó műbírá-latait, megzavarodik s festmények helyett olajnyomatokat vásárol, házain nem művészi díszet, de értéktelen gipszplasztikát alkalmaz, s ha építkezéshez kedve támad, pallérhoz fordul és nem szakavatott építészhez.

Csak a helyes irányt követő műkritika nevelhet műértő közönséget, melynek nemlétében hiába kiabálunk, hogy pártó'nikell a művészetet. — Kegyelemkenyéren sehol sem nőtt a művészet nagygyá, műértő közönség nélkül sohasem fog fölvirágozni művészetünk

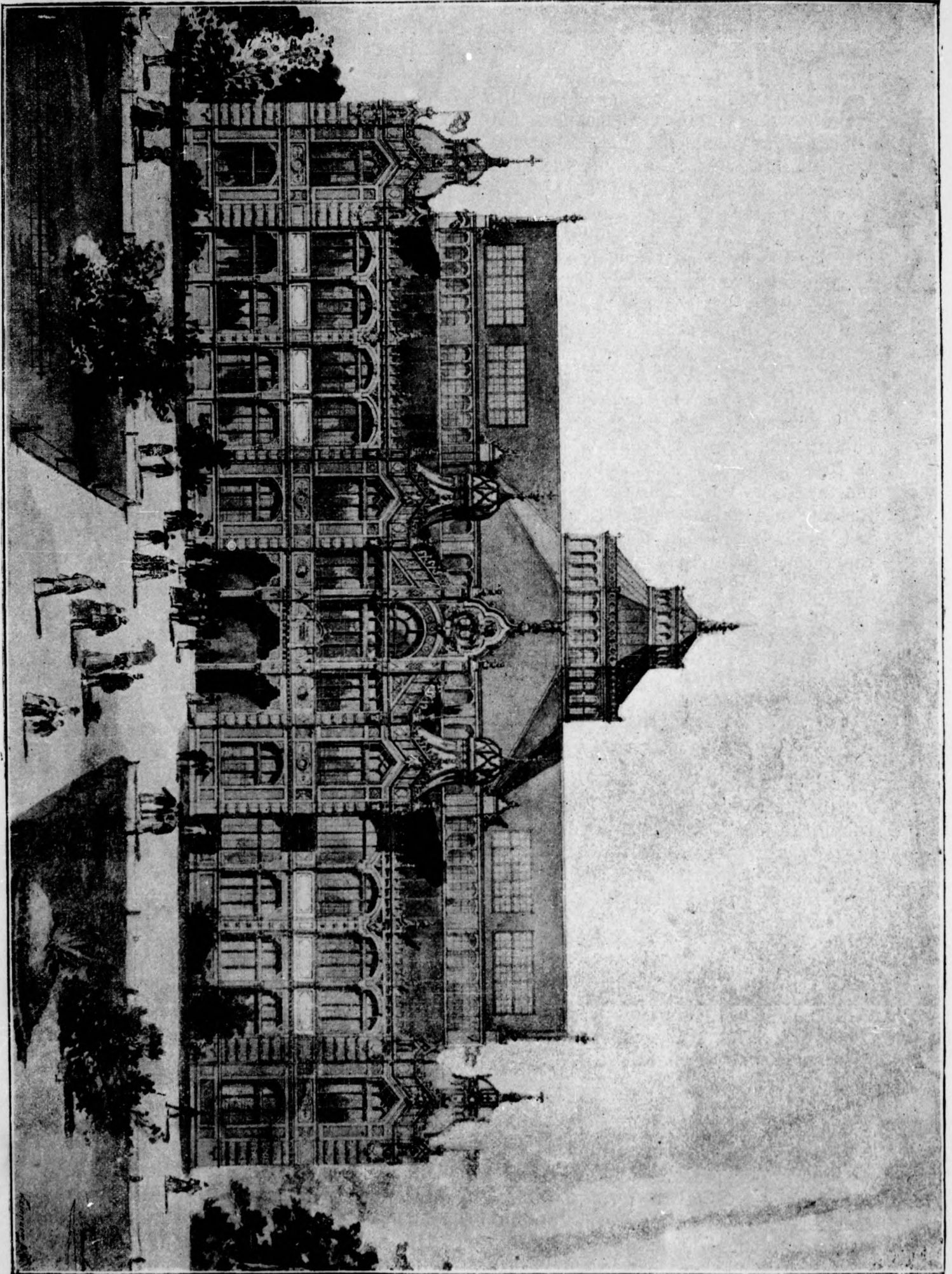
A SOKSZOROSÍTÓ IPARÁGAK CSARNOKA.

(44. oldal.)

A képünkön látható épület a magyar nyomdászat és a sokszorosító műiparágak bemutatására fog szolgálni. Az épületben egy minta-nyomdát üzemben fognak tartani, melyen a kiállítás érdekeit szolgáló napilap fog nyomtatni.

A csarnok az iparcsarnok közvetlen szomszédságában, tehát a nagy-körutól jobbra emelkedik. Egészben véve igen csinos és sikerült kompozíció, reneszánsz és mór stílus reminiscenciák lehelletszerű vegyülékével. Homlokzatának középső része porta triumfálisra emlékeztet, melyet két oldalán keleti jellegű kupola koronáz. Ennek középső része ismét három részre tagozódik, a középsőt határoló két levegőben végződő pillér között emelkedik ki a tört tudor ívekből formált oromfal csucsán szárnyas géniuszszai. Innentől kezdve a homlokzat az épület rendeltetésének megfelelően csupa ablak, csak a

csarnok sarkain van erősebb falazás, mely toronyszerűvé formálódik s ismét más alaku kupolákkal lesz takarva. Az ablakok lapos ívei formás oszlopokon nyugszanak, két hatalmas oszlop választja el a három bejáratot is egymástól. A párkányzat szélét csipkeszerűen összerótt dekoráció koszoruzza, mely az épület félereszű fedelének alján végig fut. E fedélszerkezet közepén nyulik ki az épület második emelete, mely felülvilágító ablakokkal át-tört nyeregtetővel van fedve, közepén van a helyes arányokkal koncipiált s kupola helyett ügyesen alkalmazott hatszögletes lámpás, mely kicsinyítve ismét-lődik s piramidális tetőben végződik. Az épület tervezője BAUMHORN LIPÓT. Anyaga cölöp-alap, faváz deszkázva és vakolva, kettős aszfalt-péplemez. 2000.00 m² területet vett igénybe. Az építési költség pedig 85.000 ft.

A SOKSZOROSÍTÓ IPARÁGAK CSARNOKA.

A MÓR MŰVÉSZET.

Irta: KIS JÓNÁS.

A különböző népek művészete között kétségkívül az egyiptomi képzőművészet a legeredetibb, a legnemzetiesebb; mert minden izében ott fakadt azon a misztikus földön, melynek romokkal telehintett tájai ma is felejthetetlen benyomást tesznek a keleten utazó emberre s a mely a művészetekkel foglalkozók részére most is a tanulmányok kiapadhatatlan terénümául szolgál. Idegen befolyás nem igen hathatott rá, mert hisz, a midőn már a fejlettség magas fokán állt, a szomszéd világrész kulturnépei még gyermekkorukat élték. És mégis nem fejezi ki a nép lelkületét, mely vig volt s a délszaki ég örök derüje alatt mindig jó kedvű. Templomai komorak, titokzatosak, minek oka abban rejlik, hogy a művészet fejlődésének szabályozói papok voltak, az építészet, szobrászat és festészet első sorban hieratikus célokra szolgál; csak igen kis térre szorított a nép gondolkodás módjának fesztelen, szabad megnyilatkozása.

Minden egyéb művészetek közül az arab képzőművészet az, mely a nép lelkületét legjobban tükrözteti vissza; ugyanaz a keleti bűbáj sugárzik ránk vissza műemlékeiről, mely költői műveit jellemzi, a melyek utánzása BODENSTEDTNEK MIRZA SAFFI dalaiban oly ügyesen sikerült.

Hogy ez nem légből kapott állítás, arra vonatkozólag csak SCHACK-ra utalunk az arab képzőművészet történetének alapos ismerőjére, ki nagyszabásu munkájában a költészettel egyetemben tárgyalja könyvének anyagát. Ezenkívül az arab költők s egyéb írók munkáit kutforrásokul is fölhasználja s az ő műveik alapján sok oly emlékleírását birjuk, melyek az idők folyamán elpusztultak.

Az arab művészet kezdete nem a pusztában élő nomád araboknál keresendő, bár ez életmód reminiscenciái építészetük fénykorában is keresztül csillannak az egyes alkotásokon. Habár némelyek a moshék-alap típusát a beduinsátorban keresik is, a mór művészet csupán e keleti népfaj hódításaival kezdődik.

A hódító mór törzsek kezdetben megelégedtek a meghódolt keresztények templomainak felével. Csak midőn ezeket

egészen kiszorították, rombolták le e középkori keresztény építészeti emlékeket s azok helyén aztán moshékat emeltek, melyek építői kezdetben keresztény művészek voltak. Így a jeruzsálemi és damaszkusi mecsetek építéséhez VALIEL kaliffa bizanci művészeket hivatott meg, sőt még később is I. ABDURRAHMAN a kordovai moshé tervének megkomponálását konstantinápolyi építészekre bizza.

A bizanci ó-keresztény művészetből fejlődött a mór stil sajátos művészetté. Kezdetben még az ornamentika bizanci nemeit is fölveszik: a mozaikot, az ércdiszitést s a dekoratív e'emek közül az oszlopot. Csak az ornamentika tárgyait változtatják meg; állati s emberi alakok helyett a Korán szellemének megfelelően növényi ábrák, városi tájképek körvonalai lépnek előtérbe. Az átvett formák eredeti alakjukból egyre vesztenek s mindinkább a mór nép lelkületének kifejezőiként tűnnek föl. Csakhamar létre jön az arabeszk, a mértani vonalak fantasztikus játékával s az azok közé szőtt arab betű mondásokkal, melyeket a szent könyvekből merítettek. S ez egymást elborító, szimpompás diszitményék halmaza a X. század közepén már oly önálló jellemet mutat, mintha az iszlám ékítő művészetnek a bizanci stillühöz semmi köze sem volna.

E fejlődés három évszázadon keresztül történt s elég gyorsnak mondható. Itt azonban még nem állapotodnak meg, a fejlődés tovább tart, de az ornamentika alapjelleme ugyanaz marad. Csak a XVI. század hoz létre gyökeres változást, a mértani ábrák a Perzsiából eredő növényi diszitményekkel vegyülnek; ugyanakkor kezdődik a mór művészet hanyatlása is.

A mór művészet fejlődésének egyes fázisaiban a művészi tevékenység főszékelyei is egyre változnak. Spanyolországban a főváros Kordova volt az első, hol az arab művészet először fölvirágzott s e helyet a világ legragyogóbb városává varázsolta. Utána Szevillában virul föl a mór művészet, majd Sziciliában; végső hajtásai azonban Granadában fakadnak, mely legtovább maradt az arabok kezé-

ben s a spanyoloktól kiszorítottván, sokáig utolsó menedék várakul szolgált.

Az arabeszk főjellemvonása, hogy a figurális elemeket egészen mellőzi. De azért maradtak ránk olyan ornamentikák is, a melyek e szabály alól kivételt képeznek. Habár a korán megtiltotta a mohamedánoknak az élő lények ábrázolását, az arab művelődés rohamos fejlődése következtében szabadelvűbbé vált mór nemzet nem sokat törődik e tilalommal, miként a bor tilalmával sem. Emberi alakok azonban ritkán fordulnak elő ékitményeiken, a bécsi Szt. István templom spanyolországi eredetű üvegfestményén s az Alhambra egyik termének fülkéit diszitő falképeken kívül, jelentékenyebb ilyenü emlék nem maradt ránk. Állati alakokkal azonban már fölös számmal találkozunk, hanem az arab művészet az ornamentális dolgok iránt való erős érzeke néha a felismerhetetlenségig is stilizálja azokat. Még a dekoratív szereppel bíró állatok is ilyenek, csak tekintsük az Alhambra udvarán álló szökőkutat, melynek illusztrációi az egész földön elterjednek; azok az orosz-lánok ott alig emlékeztetnek a sivatag királyára, inkább valami mankón álló szörnyeteghez hasonlíthatók. Épp ily erős stilizálást mutatnak az alhambrai terrakotta edények növényi ékitményei közé szorult s azokba beleolvadó állat alakok.

Miként az ornamentika terén, ép úgy az építészetben is rohamos az önállóságra való törekvés. A kordovai mecset már szinte új benyomást tesz a szemlélőre, ha konstruktív elemei nem is változnak, a dekoratív részletek jelleme mindinkább arab lesz. A boltozat helyét gyakran lapos mennyezet foglalja el, az oszlopok egyre karcsubbak, fejezeteik megnyulnak, a rájuk támaszkodó ívek meghosszabbodnak s az oszlopfő két oldalához simulnak. A félkörív patkó alakúvá lesz, ezt is megtörik s a lóherealaku ívek számos változatait alkalmazzák. Ennek megfelelően a boltozat körvonalai is megtörnek és létre jön a sztalaktit boltozat. Az arabs építészetben lép föl először a csucsos ív is, de ezuttal mint szerkezeti elemet nem alkalmazzák, csak a későbbi keresztény építészetnek sikerült egy új stílt megteremtteni, melyben a szerkezet és diszítés lényegének egyaránt a csucsos szolgált bázisául.

A mi már most moshék alaprajzának tervét illeti, azt messzire vezethetjük

vissza: a mohamedán vallás keletkezésének idejéig. A paradicsomot jelképező udvar szolgált először templomul, melyet folyosók vettek körül. E folyosók egyre szaporodtak, végre teljesen befőttek tetőikkel az udvart s mint egy koronával ellátva, kupolát borítottak rájuk.

A paloták alapterve szintén ilyen, így az Alhambra, a mai építészet legnagyobb emléke, szintén oszlopcsarnokos udvarok halmazából áll. Ez udvarok pótolták a móroknál a szalonok helyét s azért valósággal pazar diszitással borítottak el. A folyosókra nyíló szobák sokkal egyszerűbbek voltak, a mi természetes is, a paloták lakói csak kedvezőtlen időben húzódtak fedél alá. Az Alhambra szobái azonban kivételt képeznek, mivel itt az interieurök falai még szinpompásabb s szemkápráztatóbbak, mint a szabadba néző falak diszítése.

A mór művészet megteremtői, tovább fejlesztői s legkitünőbb művelői a beduin eredetű, hódító arabtörzsek voltak. De stíljük szerte szivárgott mindenüvé, a hol mohamedán népek éltek. Minél távolabbi rokonságban állt valamely nép e magas kulturájú hitsorsosokkal, annál halványabb, értéktelenebb mór-stíli alkotásokat produkált.

A mór-stíli még ma is virágzik, a mohamedán mecsetek mind ilyenek, sőt az izraelita zsinagógák ujabban szintén mór-stíliben építik. A nagy közönségnek ez természetesnek látszik, pedig e szokást semmi sem indokolja. Az izraeliták mindig annak a népnek divatos stíljében építették templomaikat, a melynek földjén éltek. Angliában sok csucsos és tudor stíli zsinagóga maradt fönn. A prágai régi zsinagóga pláne műtörténeti szempontból is nevezetes emlék; a csucsos stíli nyomát találjuk föl némely felvidéki zsinagógán is a galicziai határszélen elszórt zsidó falvakban.

Ma azonban minden kis városban mór-stíli imaházak készülnek; pedig igen silány alkotások ezek, mind hagymaalaku kupoláikkal; a mi természetes is, mert (sekély eszközökkel a mór-stíli ragyogására nem lehet szert tenni. Budapesten két kiváló mór-stíli építmény is van; ennek szemlélésénél viszont fölöslegesnek tartjuk némely műépítészek túlzó tiltakozását, mely izraelitáknak a mór-stíli mellőzését javasolja, csupán azért, mert ez történelmileg indokolva nincs.

ŐS BUDAVÁRA.

IRTA HISZTORIKUS.

Ezredéves kiállításunk kapcsán nem maradt el az élelmes vállalkozók, a kik a világ négy tájéka felől mihozzánk se-reglő idegenek mulatási kedvére számítva nagyszabásu látványosságok rendezéséről meg nem feledkeztek.

A holt Dunaág medre körül, a Lágymányos partján, mely oly alkalmas lett volna a kiállítás elhelyezésére, épül a nagyszabásu telep, mely Konstantinápoly Budapestén név alatt válik majd ezer meg ezeridegen mulató helyévé. A kiállítás történeti csoportjának kiegészítéséül szánták az állatkertben épülő Ős Budavárát, melynek terveibe bepillantani alkalmunk volt s melynek egyik részletét ábrázoló aquarell-rajzát az Andrássy-ut egyik kirakatában közönségünknek is alkalma nyílt megtekinteni.

Ez utóbbiról fog szólni a jelen cikk; mivel az egész alkotás befejezése után késő volna azt megkritizálni. Nem hallgatjuk el ugyanis kifogásainkat, melyet a történelmi és nemzeti szempont diktál.

Ős Budavára magvát a márvány minden színében pompázó mecset fogja képezni, melynek stilje a mór művészet virágzásának korára emlékeztet, s ha ez architektura nem is érvényesül majd oly impozánsan, mint a régi időkből ránk maradt ilyenemű emlékeken külföldön, ezt nem hibáztatjuk, mert hisz az egész épület tömb csak időleges s pusztán az ott rendezendő produkciók keretéül szolgál. De meg fogja téveszteni az idegent, mert a török Budavárában laktának az idején semmit sem épített néhány hitvány átalakításon kívül s a hévizi fürdőket fedő boltozatok kivételével, melyeknek nyoma napjainkig fenmaradt.

Ellenkezőleg, a mi nagyszerűt Mátyás királyunk épített, az a török hódoltság idején mind romlásnak indult, a falak repedéseinek kijavítására senki sem gondolt, a boltozatok beszakadása esetén még a töredék is helyén maradt, a szobák belső-ékességét széjjel hurcolták, a kopáran, fedetlenül maradt falakat aztán Buda visszafoglalásakor a keresztény hadak ágyugolyói döntötték romba. Rom volt már előbb is hajdan szép Budavára,

BUCCATIUS, a kassai iskolamester, BOCSKAY hűséges embere, hazánk mostani fővárosában megfordulván, szívet tépő leírásokkal emlékezik meg arról a pusztulásról, melyet itt a török előidézett s Pestről így emlékezik meg: szegény Pest, inkább pestis most a te neved. Hát bizony nem épített a török semmi ujat a behódolt területeken, a mi pedig romlásnak indult, azt sem javította ki, a minek oka a török birtokviszonyban rejlik: bármily nagy ur is lakott légyen a budavári palotákban, halála után másnak nevére került háza s nem övéi, nem örökösei birtokába, minek is költött volna építkezésre ily esetben. Mosheák építése szintén fölösleges volt, hisz ott voltak Budavára keresztény templomai, melyek legszébbikét a vár elfoglalása után, rögtön bevonulása nyomában alakította át a győzelmes szultán, mely átalakítás akkor azonban nem állott egyébből, minthogy a torony gombjáról leütötték a keresztet s az oltárt széjjelhányták; a tatarozásban a templomoknak már volt részük, de épen ezek tették tönkre a Mátyás-templom nemes gótikus arkitekturáját, melyet a legutóbbi restaurálás idején csak emberfölötti erővel sikerült kihüvelyezni.

Szomorú képet nyújtott tehát Ős Budavára a török idején s ezt nem is volna alkalmas vidám ünnepek kerete gyanánt föleleveníteni.

Nem is róható föl a tervezők hibájául, hogy pusztán fantáziájuk után indulva, egy mesebeli tündérváros megteremtésén fáradoznak, a siralmas romhalmaz reprodukálása helyett. Ám a mi a többi épületeket illeti, nem fojthatjuk el a tiltakozás szavát. A budavári lakóházak stilje élénken emlékeztet az akvarell terven a német reneszánsz építészet stiljére. Ez kérem először is anakronizmus, mivel Buda török kézre jutása idején német reneszánsz építészet még nem létezett. Azután meg a város lakosai akkor még tulnyomó számban magyarok voltak, a nemrég még egészen német város csak a török kiűzetése után vált volt az, mivel sváb telepések szállták meg az üresen maradt lakásokat. A törökvilág kez-

dele előtt itt semmi befolyása sem volt a német szellemnek, miként Magyarország egyéb részeiben sem s a középkor végétől kezdve a németországi művészet behatása alól hazánk teljesen emancipálta magát. Inkább Olaszországnak jutott e tekintetben fontos szerep, MÁTYÁS királyunk is onnan ültette át az új stíl virágát, ha tehát a középkori házak csucsives orom-

falainak fokozatos emelkedésével a reneszánsz stíl kifejezésére akart igyekezni. Ős Budavárának tervezője, jobb lett volna olasz reminiscenciákat házaiba keverni, vagy a mi kisebb anakronizmus lett volna, a felvidéki magyar reneszánsz stíl motívumait fölhasználni, a melyekről az Építészeti Szemle utolsóelőtti számában is volt szó.

A VIDÉKI HÁZAK ADÓMENTESSÉGE.

LUKÁCS LÁSZLÓ pénzügyminiszter a képviselőház elé törvényjavaslatot nyújtott be a házadó törvények némely intézkedéseinek módosításáról. A javaslat így szól: I. Az 1875. évi XXIII. törvénycikk 3. §-a hatályon kívül helyeztetvén, helyette az alább következő 2., 3. és 4. §§-okban foglalt rendelkezések lépnek életbe II. Az 1868. évi XXII. törvénycikk 24. §-ában a székesfővárosra megállapított házadómentesség, mely új épületeknél és toldaléképítkezéseknél tizenöt, lerombolt házak újból felépítésénél tizenkét évre terjed, Budapest székesfőváros ó-budai részére is kiterjesztetik. Együttal az 1883. évi XLVI. törvénycikk 5. és 6. §§-ainak módosítása mellett rendeltetik, hogy Budapest székesfőváros ó-budai részén is az 1899. évtől kezdve a székesfőváros többi részén érvényben levő házbéradó alkalmaztatván, a házak nyers jövedelméből minden száz forint után épületfentartási költség és értéktörlesztés fejében husz forint számítandó le és az ekképp kiszámított tiszta jövedelem minden száz forintja után huszonkét forint fizetendő házbéradóul. III. Az 1868. évi XXII. törvénycikk 4. §-a értelmében általános házbéradó alá tartozó azon városokban, melyek legalább 10.000 lakossal bírnak, új épületek és toldaléképítkezések tizenöt évi, lerombolt házak újból felépítései tizenkét évi állami házadómentességben részesülnek. A lakosság száma mindig az utolsó népszámlálásról hivatalosan közzétett adatok alapján állapítandó meg. IV. Felhatalmaztatik a pénzügyminiszter, hogy a 3. §-ban említett általános házbéradó alá

tartozó oly helyeken, hol nagyobb terjedelmű és kiváló fontossággal bíró városrész-rendezések szükségessé teszik s azok 1899. évi december hó végeig végrehajtatnak, az addig ott felépült és lakható állapotba helyezett legalább is egyemeletes házakra nézve az előző §-ban említett 15, illetőleg 12 évi házadómentességet további három évvel meghosszabbíthassa. Ily esetekről a törvényhozásnak mindenkor jelentés teendő. V. A jelen törvény 3. §-ában nem említett, de általános házbéradó alá tartozó városokban az állami házadómentesség új épületekre tizenkét évben, lerombolt házak újból való felépítésére pedig tíz évben állapittatik meg. Ez az adómentesség az 1899. évi december hó végéig Szeged városában felépült és lakható állapotba helyezett házakra is kiterjesztetik. Ha időközben az általános házbéradó Szegeden behozható lesz, attól kezdve ott is a jelen törvény 3. és 4. §§-ai nyernek alkalmazást. VI. Az 1868. évi XXII. törvénycikk 2. §-a, valamint az 1870. évi LI. törvénycikk 2. §-a a következőkkel egészítették ki: Házadó alá nem tartoznak továbbá: o) a vízjogról szóló 1885. évi XXIII. törvénycikk 119. §-ában említett örök részére az árvédelmi társulatok által a folyók és vizek mentén emelt őrházak és egyéb az árvédelem szempontjából szükséges melléképületek; p) az állam tulajdonában levő szállítási vállalatok bérbeadott tárházai, ha a bérbeadás a tárház-vállalat fejlesztése érdekében történik. VII. Jelen törvény kihirdetése napján lép életbe és végrehajtásával a pénzügyminiszter bizatik meg.

A VILÁG LEGNAGYOBB PÁLYAUDVARA.

St.-Louis az Egyesült-Államok legjelentékenyebb kereskedő városainak egyike s a keleti és nyugoti államok közti áruforgalomban igen fontos szerepet játszik. A város, melyet a franciák 1764-ben alapítottak, 1840-ben alig birt 16.000 lakossal, jelenleg 500.000 lelket számlál. Mint gyárváros, a negyedik helyet foglalja el Észak-Amerikában és páratlan fejlődését kedvező földrajzi fekvésének köszöni. St.-Louis az Egyesült-Államok szívében, a Mississippi középső folyásán fekszik. A városban huszonkét vasuttársaság vonalai találkoznak, melyek Chicagóból, Toledoból, Clevelandból, Indianapolisból (Pittsburg, New-York, Philadelphia), Cincinnati, Louisville, Nashville, New-Orleans, Denver, San-Francisco, Galveston és más helyekről vezetnek ide. 13 vonal a Mississippi keleti oldalán, 9 pedig a nyugoti oldalán fut be a városba. A nevezett városok közül Chicago, Indianapolis, Louisville, Nashville körülbelül 400 km. távolságban fekszenek St.-Louis körül. Az Egyesült-Államok minden tájáról özönlenek ide az utasok. Az egyes vasuttársaságok lehetőleg a Mississippi közelében külön pályaudvarokat építettek, melyek között a kapcsolatot egy külön társaság, a «Terminal Railroad Association of St.-Louis» tartja fenn. Ez a társaság a roppant személyforgalom lebonyolítására egy központi személypályaudvart (Union Station) épített, a melyet, minthogy az óriási forgalom igényeinek nem felelt meg, 1892-től 1894-ig 6 $\frac{1}{2}$ millió dollár költséggel teljesen átalakítottak és jelentékenyen megnagyobbítottak. Minthogy a személyvonatok mind St.-Louisban végződnek és kezdődnek, ez oknál fogva a társaság egy fejállomás építésére határozta el magát és az állomást lehetőleg a város legélénkebb része felé előretolta. A két oldalról betorkolló vonalak a pályaudvar előtt két-két fővágányba vannak összevonva, úgy hogy a fejállomásba mindössze 4 vágány fut be, melyek az indulási és érkezési oldalon villaszerűen 30 vágányra ágaznak szét. E vágányok előtt keresztben rácsozattal elkülönített és a vonalirányokat, vágányszámokat stb. feltüntető táblákkal ellátott «középut» van, e mögött pedig terül el a homlokzatával a piactérre néző, kívül és belül gazdagon felszerelt

és vendéglővel is egybekapcsolt óriási indóház. A földszinten vannak a fő várótermek, jegypénztárak és irodák, az első emeleten egy nagy főcsarnok van, továbbá az étterem, dohányzó-terem, öltözők, olvasó-szobák stb. Az utasok kívánságai és igényei minden tekintetben ki vannak elégítve. A főépülethez csatlakozó vonatcsarnok hossza 213 méter, szélessége 184 méter. Ezt a csarnokot négy vasoszloposor három középső és két oldalnyílásra osztja.

A mi viszonyainkhoz képest nagyon rövid építési időből (1892. április elejétől 1894. augusztus végéig) $\frac{5}{4}$ évet a nagy nehézségekkel járó alapmunkálatok vettek igénybe, úgy hogy az indóház alapkövét csak 1893. júliusában teheték le. Az indóház tervét pályázat útján szerezték be, melyre 10.000, 1500 és 1000 dolláros díjak voltak kitűzve. Az első díjat LINK st.-louisi építész nyerte. Az új pályaudvar 17 hektárnyi területet foglal el és 30 km. vágánnyal bír; ebből az indóházra és a vonatcsarnokra 4—5 hektár esik. A vonatcsarnok 30 vágánya 7,5 km, hosszú; ezeknek a fővágányokkal való összekapcsolására 130 kitérő és 103 jelző szolgál. Az Union-állomáson hétköznapiakon 250 személyvonat közlekedik és ezekből 62 vonat délelőtt 7 és 9 óra között. Eme vonatforgalom lebonyolítására a következő üzemszabályok vannak életbe léptetve: A kelet felé kiinduló vonatok részére a 10 keleti, a nyugat felé kiindulókra pedig a 10 nyugati vágány van fentartva. Az összes érkező vonatok csak visszaállítás útján jutnak a fejevágányba és pedig a keletről jövők a nyugati, a nyugatról érkezők pedig a keleti indulási vágányok melletti csoportba.

Tehát állandóan négy vonat érkezik és indulhat egyidejűleg. A hátulról való érkezésnek az az előnye, hogy a mozdonyok a csarnokon kívül maradnak, tehát füstjükkel nem kormozzák be a csarnokot. A mozdonyokat ismét azonnal használni lehet a nélkül, hogy az általuk hozott vonatokra várniok kellene és a háló- és személykocsik az indóház kellő közelébe juthatnak. A vonatok csekély gyorsasággal és nagy óvatossággal érkeznek a csarnokba. A vonatvezető a legelől

levő kocsii dobogóján áll és a fékkel vagy a vonatharanggal szabályozza a vonat gyorsaságát, szükség esetén a személyzet többi részének segítségével. Az idejekorán való megállás ily módon annál biztosabban érhető el, minthogy az állomáson csak oly alkalmazottak vannak, a kik a helyi viszonyokat ismerik; minden mozdonyvezető előre tudja, melyik vágányba kell érkeznie, ismeri annak és vonatának hosszát, úgy hogy tudja, hogy mozdonyával hol kell megállnia. A leirt üzemrendszer jól beválik és a rendszernek ellenzői is

elismerik, hogy az ottani viszonyokra nézve ez a legcélszerűbb. Európában is elismerik ennek a rendszernek egységeségét és könnyü áttekinthetőségét és habár a mi viszonyaink között a st.-louisi pályaudvarnál alkalmazott rendszer nem igen válnék be, mégis tanulságos példát nyújt arra nézve, hogy pályaudvarok építésénél mily fontos szerepet játszik a tervezetnek egy bizonyos üzemrendszer alapján való elkészítése és hogy az építésnek és az üzemnek egymással szoros összefüggésben kell lennie.

PÁLYÁZATOK.

TERVPÁLYÁZAT EGY SZINHÁZ ÉPÍTÉSÉRE SISTOWO VÁROSÁBAN. A Bulgáriában fekvő Sistowo városa egy színház épület tervei elkészítésére pályázatot hirdet. A színházban olvasóterem, kávéház stb. tervezendő. A legjobb pályaművek 1000, 600 és 400 frank díjban részesülnek. — Benyújtási határidő 1896. május 12-ike.

MUZEUM TERVEZÉS KASSÁN. Kassa város legutóbb tartott közgyűlése végleg elhatározta, hogy Kassán muzeumot építtet s a vonatkozó tervek elkészítésére 3 havi határidővel és 500 frt díjazás mellett pályázatot hirdet.

PÁLYÁZAT EGY KÓRHÁZ VÁZLATTERVEINEK KÉSZÍTÉSÉRE. Laibach város tanácsa egy közkórház vázlatterveinek elkészítésére ezennel pályázatot hirdet. A vázlattevők 1:200 mértékben készítendőek és az emeletek alaprajzait, a homlokzatokat és metszeteket kell magában foglalni. — Első díj 2000 korona. A pályaművek 1896. április 15-ig Laibach város tanácsához nyújtandók be, a honnét az építési program és egyéb adatok is beszerezhetők.

TAKARÉKPÉNZTÁRI ÉPÜLET TERVEZÉSE SZÉKELY-UDVARHELYEN. Az Udvarhely megyei takarékpénztár részvénytársaság egy emeletes épületet szándékozik saját céljára építtetni. Alkalmas tervek és költségveté-

sek elkészítése végett pályázatot hirdet. Az első legjobb tervek 500 frttal, a második 250 frttal díjaztatik. Benyújtási határidő 1896. április 1-je, A tervezéshez szükséges adatok az igazgatóságnál szerezhethetők be.

GYÓGYTEREM-ÉPÍTÉS CSIKTUSNÁDFÜRDŐBEN. A Csiktusnádfürdő birtokosainak szövetkezete Csikmegyében Csiktus fürdőn vállalkozók által építendő gyógytermének felépítésére ezennel pályázatot hirdet a következőknek tudatása mellett: 1. A költségvetés szerint megállapított építkezési ár 47.821 frt 81 kr. 2. Az építkezés azonnal megkezdhető és 1897. évi május 31-én teljesen befejezve átadandó. 3. Az építkezésre vonatkozó minden tervek, költségvetés bármikor az igazgatóságnál — Brassó, vár-utca 7. sz. a. megtekinthetők, itten a további szükséges felvilágosítások is megadatnak. 4. Az ajánlatok f. é. március 6-áig az ajánlott összeg 10%-nak készpénzben vagy értékpapirokban való melléklésével «Csiktusnádfürdő igazgatóságának, Brassó, vár-utca 7. sz. a.» czimezve küldendőek. 5. A versenytárgyalás f. é. március 5-én d. e. 9 órakor Tusnádfürdőn tartatik meg, ezen napon és órán tul beérkező, vagy bánatpénzzel el nem látott ajánlatok tekintetbe nem vétetnek.

V E G Y E S E K.

A KOLOZSVÁRI MÁTYÁS-SZOBOR. Kolozsvárott a fő-téren MÁTYÁS király emlékére szobrot emelnek. Alkotója, FADRUSZ nagyban dolgozik művén. Elkészült már a négy vezér alakjával; ezek a bástyafok tövében állanak, melyen fönn a főalak, MÁTYÁS lovasszobra áll. A király lova is készen van már, ama ló-modellek nyomán, melyeket a mezőhegyesi ménesben válogatott ki a művész. FADRUSZ egész művét elkészíti fél életnagyságban, hogy bemutathassa az ezredéves kiállításon. Miután a térhez képest, a mely a szobor előtt elterül, a másfél életnagyság, melyben az alakokat eddig tervezték igen kicsiny, hogy monumentális hatása legyen a szobornak a főtéren, a mellék alakokat két életnagyságban, a főalakot pedig két életnagyságnál valamivel nagyobb méretben kell készíteni. Ez azonban 30 ezer frttal többbe kerül. Az intézők folyamodni készülnének a kormányhoz, hogy a szobor fölépítéséhez 30 ezer forinttal az állam járuljon. E tárgyban HEGEDŰS SÁNDOR és SIGMOND DEZSŐ kolozsvári képviselők legközelebb előterjesztést tesznek a miniszterelnöknek.

AZ AKADÉMIAI MŰVÉSZEK. Az utóbbi időben sok zavarra és félreértésre adott okot az akadémiai művész-cím használata. Bőven akadnak ugyanis olyan művészkedő emberek, a kik magukat akadémiai festőknek vagy szobrászoknak nevezik minden ok vagy jogosultság nélkül. A törvény értelmében pedig az akadémiai művészek választói joggal bírnak és adójukat is kétszeresen számítják. Ez ügygyel foglalkozott legutóbb az országos képzőművészeti tanács s kimondotta, hogy az akadémiai cím viseléséhez tulajdonképen senkinek joga nincs, mert a művészet a szabad tanulmány elvén alapszik s a művészi képzettség nincs egyes intézetekhez kötve. Kétséges esetekben a képzőművészeti tanács az illetők műve alapján állapítja meg, hogy művész-e vagy nem.

BESSENYEI-SZOBOR NYIREGYHÁZÁN. Nyiregyházán Szabolcs megye költségén BESSENYEINEK emlékére szobrot emelnek. A szobor vázlatok a budapesti kereskedelmi akadémia termében voltak kiállítva. A beérkezett pályázati tervek fölött ítélő bi-

zottság az országos képzőművészeti tanács képviselőjével szobrászokból, festőkből és Szabolcs megye megbizottaiból állt. Majdnem egyhangulag a «Szoborterv» jeligéjű pályaművet ajánlották kivitelre. E szobor KALLÓS EDE munkája. A második díjat, 300 forintot HOLLÓ BARNABÁS tervének ítelték oda, a 200 frtos harmadik díj pedig DONÁTH GYULA művének jutott. A bizottság azonkívül megvételre ajánlotta a «Peszsimizmus», a «Küzdés» és a «Reneszánsz» jeligéjű terveket.

AZ ÉPÜLŐ FIUME. A magyar kikötőváros rohamosan emelkedik. A lakosság szaporodásának biztos jele, hogy a gombamódra termő új épületek sem szüntethetik meg az állandó lakáshiányt. A számtalan három-négyemeletes bérházakon kívül, a melyeket a Deák korsón, a Via Pomerion és a népkert közelében építettek, néhány említésre méltó középület is van épülőfélben. Első helyen áll ezek közt az impozáns kormányzó palota, a mely nem sokára elkészül, továbbá az Adria hatalmas épülete. Az építkezés sulypontja természetesen a Via Pomerion a leendő köruton van, a hol a kormányzó palota is épült. A város e részét teljesen át akarják alakítani s a városi műszaki hivatal már ki is dolgozta a terveket. Az ut kiszélesítésén kívül egy új utcát és egy teret terveznek; az utóbbin nyilvános kert lesz, közepén szökőkúttal. Az ut akitásra szükséges telkeket a kormány az 58.000 frtnyi becslési ár helyett 25.000 frtéért kész átengedni a városnak.

A KÖZMUNKATANÁCS ÉPÍTKEZÉSE. A tanácsnak a lánchid épületben levő hivatalos helyiségeit a kincstár 1896 aug. 1-ére felmondotta. A tanács ideiglenesen az eskütéri hiddal kapcsolatos szabályozás céljára kisajátította, az I. ker. Döbrentey-téren levő MAUKS féle házba fog átköltözködni. Együttal elhatározta, hogy hivatali céljaira a mostani lebontandó MAUKS féle ház mögött az új szabályozás szerint a Döbrentey-téren keletkező telken külön házat épít, mely már 1897 augusztusra lakható s a MAUKS féle ház rögtön lebontandó lesz. A miuizsterelnök a tervbe vett építkezést elvileg jóváhagyván, a tanács elrendelte a részletes építési tervek és a költségvetés kidolgozását.

VÁROSHÁZ NAGYBECSKEREKEN. Régóta foglalkozik Nagybecskerek városnak közgyűlése egy újonnan építendő városház építésének tervével. A bemutatott tervezetet, melynek készítője LÁNG ADOLF budapesti építész, elvileg már el is fogadták és alapos áttanulmányozás, valamint javaslat-tétel végett egy szűkebb körű szakbizottságnak adták át, mely rövid időn belül köteles véleményt mondani. A város azon van, hogy az építkezés lehetőleg május havában megkezdődjék. Az új városház építésének költségei 273.000 frttal vannak előirányozva.

BÉRHÁZAK ÉPÍTÉSE KOLOZSVÁRTT. A kolozsvári római katolikus egyház a tulajdonát képező és a főtéren fekvő telkeket szabályoztatni óhajtja és azokra két nagyszabású bérházat építtet. A vonatkozó tervvázlatok elkészítésével az egyháztanács ALPÁR IGNÁC budapesti építész bizta meg, a ki a vázlatokat már elkészítvén, bemutatta és a napokban birálat tárgyát is képezték. Alpár 3 féle tervet készített. Ezeknek egyik varriánsa szerint az új épületek egyike redout-termet is foglalna magában. Mind a három tervet nagy tetszéssel fogadta az értekezlet s most azok jövedelmezőségére fognak számításokat tenni s annak utána kerül eldöntésre, hogy melyik tervet fogadja el az egyház a kivitel alapjául. Az új építkezések több utca nyílását és rendezését, szóval egy egész kis új városrész keletkezését vonják maguk után.

ISKOLAÉPÍTÉS ABAUJ-SZÁNTÓN. Abauj-Szántó képviselőtestülete február 17-ikén tartott ülésében elhatározta, hogy egy 10 tantermet magában foglaló iskolát építtet. Az építés költsége 23.000 frtra van fölvéve s a terveket a vallás- és közoktatásügyi magyar királyi miniszterium bocsátja a város rendelkezésére.

KATONAI KÓRHÁZÉPÍTÉS KECSKEMÉTEN. Kecskemét város egy új katonai kórház építését vette tervbe. A szükséges terv és költségelőirányzat már kész s még csak az hátráltatja az építést, vajjon a katonai kincstár kész-e megadni a város által kívánt bért. Ha a kincstár a kérelem elől el nem zárkózik, úgy az építés rövid időn belül folyamatba lesz vehető.

A BUDAI KÖZVÁGÓHID. A budai közvágóhid előtt egy 5297 négyszögölnyi terület van, a melyet a főváros ki akar sajátítani. A közvágóhid ugyanis csak szabad területen épülhet és a budai közvágóhidnak három oldala szabad, a negyedik ol-

dalán azonban a BIRKHOFFER-féle telek zárja el. A BIRKHOFFER telekre azért is szüksége van a fővárosnak, mert a vágóhidat csak ott lehet bővíteni, miután a többi oldalát utca határolja. A nagy szükséglet megértette a telek tulajdonosa is és olyan árat követelt a telekért, a melyre a főváros még alkudni sem tudott. E helyett a kereskedelmi miniszterhez fordult a kisajátítási jogért. A miniszter leiratában a fővárosnak a telek kisajátítását megadta.

A HONFOGLALÁS. MUNKÁCSI MIHÁLY világ-hírű festményének vázlatát Szeged megvette és az lesz a Tisza partján monumentális kulturpalota képtárának első és legnagyobb diszessége. A hatalmas alkotás most Budapesten a képzőművészeti múcsarnokban van elhelyezve, a hol azt KÁLLAY ALBERT főispán, LÁZÁR GYÖRGY dr. helyettes polgármester és REIZNER JÁNOS könyvtár-igazgató megtekintették. A honfoglalás vázlatát csak a közepén van kidolgozva, a szélein látszik meg leginkább a vázlat szerűsége. MUNKÁCSI MIHÁLY a fővárosban fogja átdolgozni a vázlatot. Érdekesek az eltérések, melyeket az eredeti festmény között lehet konstatálni. ÁRPÁD győzelmes seregének egyes vezéralakjai között az eredeti képen JÓKAI ÉS MUNKÁCSI alakjai láthatók, míg a vázlaton ez a két alak a művész fantáziája szerint van megörökítve. A fejedelmű és a zászlótartó alakja is más a vázlaton, mint a képen. A vázlat különben 14 négyszög méternyi nagyságu.

SZÜKSÉGBARAKOK ÉPÍTÉSE. A kiállítási igazgatóság 1000 egyén befogadására szükségbarakok építését vette tervbe s e célja a fővárostól a viztorony mellett ingyen telek átengedéseért folyamodott.

KOSSUTH, SZÉCHÉNYI ÉS DEÁK. Szeged városa elhatározta, hogy ennek a három nagy férfiúnak az arcképét megfesteti. A tanács ennél fogva több elsőrangú művész-szel lépett érintkezésbe, a kik a képek megfestésére készséggel vállalkoznak. A képeket valószínűleg HOROVITZ LIPÓT, ROSKOVITS IGNÁC és FERRARIS fogják elkészíteni. A szakértők, a kiknek a véleményét e tárgyban a hatóság kikérte, azt ajánlják, hogy ha már Szeged ilyen áldozatokat hoz, a képek igazán művészi becsüek legyenek és természetesen ezt csak úgy érik el, ha a legkiválóbb művészekre bizzák. A hatóság ennél fogva első sorban a fent említett művészekkel lép érintkezésbe a képek megfestése iránt.

AZ «ÉPÍTÉSZEK NAPTÁRA», melyet PALÓCZY ANTAL nagy gondnal szerkeszt, ép most jelent meg. E naptár célja az idegen nyelvű hasonirányú naptárakat teljesen nélkülözhetővé tenni. Gazdag tartalmából a következőket emeljük ki: I. Naptári rész. II. Általános rész. Tőkekamat számítás, kamatosztó kamatok kamatja, területek, köbtartalmak, mértékek és súlyok átszámítása, különféle vasszerkezetek használata. III. Különleges rész. Épületek becslése, ács munkák elszámolása, bádogosmunkák elszámolása, kisajátítási és házadó törv. kivonat. IV. Szabályrendeletek, 21 különféle építésügyi szabályzat, benyújtási tervek bírálatánál alapul szolgáló adatok, hatósági díjjegyzék, építési díjszabályzat, építő tervezési pályázat eljárási szabályzata, építőmesterségek gyakorlásáról szóló miniszteri rendelet. V. Cimjegyzék. Fővárosi közmunkák tanácsa, mérnöki hivatal, képzőművészeti tanács stb. stb. VI. Függelék. Az ezredéves kiállítás épületei helyszínrajzzal. A naptár a «KÖNYVES KÁLMÁN» irodalmi és könyvkereskedési részvénytársaság kiadásában jelent meg. Ára csinos kötésben 1 frt 50 kr.

A MILLENNIUMI SZOBRON, mely hivatva lesz az Andrassy-ut befejezését képezni, serényen dolgoznak ZALA GYÖRGY szobrász műtermében, de az ezredéves kiállításra annak csak egy része, Árpád és a vezérek készülhetnek el. A nagyméretű szobor tökéletes elkészülte hat évet vesz igénybe. Az említett csoport bronzba öntése a kiállítás után eszközöltetik és a jövő évben kezdik meg az alapzat építését, valamint az architektonikus díszítést is. SCHIKEDANZ ALBERT tanár az építést diadalív alakjában tervezte, mely iv a mostani artézi kut fölött emelkedő halom helyére jön.

ÁRUBÓDÉK A FŐVÁROS UTCÁIN. A Hygia fémipar részvénytársaság vállalati ajánlatot tett a fővárosnak. A részvénytársaság a főváros utcáin és terein csinos árubódékat akar felállítani. Az árubódék mindegyikén kivilágított órát helyezne el a társaság, a bódé falán pedig a környék térrajza és utmutatója volna. A részvénytársaság 100—200 ilyen árubódét óhajt felállítani a főváros által kijelölendő helyen és csak a helyet kéri a fővárostól. Ennek ellenében hajlandó a társaság a tulajdonjog elismeréseül némi díjat fizetni és meghatározandó idő múlva a bódékat a főváros tulajdonába engedi át. A mérnöki hivatalnak városrendezési szempontból nincsen kifogása a kérelem teljesítése

ellen, csak attól tart a mérnöki hivatal, hogy az árubódék konkurrenciát csinálnak a vásárcsarnokoknak. Ettől eltekintve, a bódékat a légszeszlámpák és a járdát szegélyező fák között lehet felállítani. A mérnöki hivatal nem kívánja, hogy a bódék egyformák, hanem csak hogy csinos kivitelűek legyenek. Husz-huszonöt év után a bódék a főváros tulajdonába mennének át, addig a vállalkozó a tulajdonjog elismeréseül fizessen. csak csekély összeget. A mérnöki hivatal azt az indítványt teszi, hogy a főváros tegyen próbát az árubódékkal és a kiállításig husz árubódé felállítását engedélyezze, a vállalkozótól pedig 5000 frt kauciót követeljen.

A MUNKÁSLAKÁSOK ÜGYE. A székesfőváros tanácsa elhatározta, hogy közhasznú társaság útján fogja e kérdést megoldani, s ez ügyben a belügyminiszterhez fordult, fölkérvén őt, hogy ő alakítsa meg a társaságot. Miután azonban a tanács maga sem bizott egészen e terv kivihetőségében, mely óriási áldozatot követel, más oldalról is tett kísérletet. Felhívta ugyanis a hajléktalanok menhelyének igazgatóságát is, vajjon hajlandó-e és milyen feltételek mellett a főváros hozzájárulásával és támogatásával munkáslakásokat építeni. A tanács egyuttal utasította a mérnöki hivatalt, hogy a munkáslakások számára alkalmas fővárosi telkeket jelöljön meg.

LOVASSÁGI LAKTANYA DEBRECENBEN. Debrecen város hatósága még az 1880. évben elhatározta, hogy lovassági laktanyát építtet és kérte ő felségét, hogy egy egész ezred elhelyezését engedélyezze Debrecenben. Az ügy több oknál fogva maig húzódott, ma már azonban megérett a kivitelre. A közgyűlés a napokban fogja tárgyalni. A költségek 200.000 frtban vannak megállapítva, a mely már fedezetet is nyert a város által fölvevett 3,200.000 frt kölcsönben.

A ZSIBÁRUS-CSARNOKOK ÉPÍTÉSE ügyében kiküldött bizottság elhatározta, hogy az árubódék közül tizet és pedig azokat, a melyekben a butor- és vaskereskedők lesznek, továbbá, hogy a bódék kisebb terjedelműek legyenek, mint tervezve voltak, mert így több elárusító lesz elhelyezhető s nem lesz szükség arra, hogy állványokat használjanak az elárusításhoz. A bódékat ereszcatornával fogják ellátni. Mindezek a módosítások 6720 frtnyi újabb kiadást fognak okozni, de viszont a csarnokok száma emelkedik s így a főváros jövedelme is több lesz és nem lesz szükség arra, hogy az épületeket szaporítsák.

FRANCIA ÉPÍTÉSZ AZ ÚJ ORSZÁGHÁZRÓL. PUCEY HENRIK párisi műépítész az *Architecture* legutóbbi számában hosszabb cikket közöl a budapesti parlamenti épületről s nagy dicsérettel szól a remek koncepcióról, kiviteléről s az összes művészek munkájáról, a kik az új országházat építik vagy díszítik. Mintául állítja oda ezt az épületet a párisi kormányférfiaknak, a kik már régebben foglalkoznak azzal a tervvel, hogy a francia parlament két házat megfelelő helyiségbe tegyék át.

KERESKEDELMI ÉS IPARKAMARAI PALOTA ÉPÍTÉSE SZEGEDEN. A szegedi kereskedelmi és iparkamara legutóbbi ülésén 45.000 frt költségvetéssel székház építését határozta el a város által a Lloydnak feltételesen adományozott, de igénybe vett telken, mely a Vörösmarty- és Deák-utca sarkán beépítetlenül maradt.

A NÉMET-UTCA MEGNYITÁSA. A főváros törvényhatósága elhatározta, hogy a Rákóczy-téri vásárcsarnok forgalmának megkönnyítése végett a Német-utcat egészen a Baross-utcáig megnyitja. Az utca megnyitására vonatkozó terveket a költségvetéssel együtt jóváhagyás végett fölterjesztették a miniszterhez. A belügyminiszter leiratot küldött a fővároshoz, a melyben az iratok pótlását kéri. A jóváhagyás tehát még hosszú ideig késni fog és az utca megnyitása alig készül el a vásárcsarnok megnyitásáig.

AZ «IPAROSOK OLVASÓTÁRA» című vállalatnak — melyet Mártonffy Márton és Sztérényi József iparoktatási ministeri biztosok szerkesztenek — 3—4 (kettős) füzetet e napokban hagyta el a sajtót. Tartalma: hasznos olvasmányok több kiváló író s szakférfiu tollából. Az egyes közlemények következők: «Jankó fiamnak» Benedek Elektől; «A pénz» dr. Matlekovics Sándortól; «Az egyenlőség» Rákosi Jenőtől; «Katona József» dr. Váczy Jánostól; «A festőanyagok Bolgárországban» Strausz Adolftól; «Az ujkor biboráról» dr. Hankó Vilmostól; «Egyes országok ásványtermése»; «A parafa-iparról»; dr. Sztérényi Hugótól; «Az elektromosság az iparban» Straub Sándortól; «Iparosok Stambulban» dr. Kunos Ignáctól; «Ne féljünk a nap-sugaraktól» Sajó Károlytól; «A butorok történetéből», «A járóművek történetéből» Gaul Károlytól; «A munkás kaszinók» György Aladártól; «A munkásvédelem multjából» dr. Ráth Zoltántól; «Ipar és az erdő» Nagy Gyulától; végül «Részletek

a régi céhéletből» Rohonyi Gézától. Minden egyes közlemény könnyed, többé-kevésbé igen kedves modorban van megírva, úgy, hogy ezek az olvasmányok nemcsak hasznosak, hanem egyuttal kellemesek is. Az «Iparosok Olvasótára»-nak így kellene állandóan szerkesztve lenni, mint ennek a kettős füzetnek; így bizonyára gyorsan meghódítaná magának az iparos-közönséget, melynek erre a vállalatra nagy szüksége van, mert ez hivatva van, nagy mértékben hozzájárulni iparoságunk szellemi színvonalának emeléséhez. A kettős füzet ára 60 kr. (az egész évfolyam, 10 füzet 3 frt.) s megrendelhető a kiadónál Lampel Róbert (Wodianer F. és fiai) cs. és kir. ud. könyvkereskedésben Budapesten.

SZÖKÖKUT ÉPÍTÉS AZ ERZSÉBET-TÉREN. A székesfővárosi tanács az Erzsébet-téren mintegy 50.000 frt költséggel diszes szökőkutat épített. A kut terveire annak idején kirdetett pályázat alapján Széchy szobrász volt a pályanyertes versenyző, a kit most a tanács felhívott, hogy a kut részletes költségvetését dolgozza ki.

A MILLENNIUMI VERSENYTÉR ÉPÍTÉSE. Az országos sport-bizottság legutóbb tartott ülésén határoztak a millenniumi versenytér építése ügyében. Olyan versenytér lesz ez, a minő Magyarországon még nem volt soha, méltó tere sok száz nemzetközi és nemzeti sport-ünnepségnek. A versenytér a Stefánia-ut mellett épül, a lóversenytér tőszomszédságában. Óriás, amfiteatrumszerű épület lesz, körül nyolc hatalmas tribünnel, a hol — az állóhelyekkel együtt — tízezer ember nézheti a versenyeket. Maga a versenypálya elliptikus formájú, a legnagyobb hossza 227 méter, a legnagyobb szélessége 87 méter. A pálya belső körvonalának a kerülete 500 méter. A tribünökön, hogy a közönség könnyen juthasson a helyéhez s esetleg gyorsan és veszedelem nélkül távozhasson, négy-négy lépcső feljáró lesz s mindeniken három elég széles és kényelmes folyosó. A tribünök alatt lesznek a résztvevő versenyzők, tornászok, vivők stb. helyiségei, a legnagyobb kényelemmel berendezve. Minden versenyzőnek külön öltöző-kabinja lesz, azonkívül vannak társalgó-szobák, heverők, dörzsölő-szobák, fürdők stb.

AZ 1848—49-IKI MUZEUM SZUBVENCÍÓJA. A székesfővárosi közgyűlés által az ereklye-muzeumnak megszavazott évi 2000 forint segélyt a tanács megszüntette.

A tanácsnak e végzése ellen a közgyűléshez appellált a 48-as muzeum, okul hozván föl, hogy az 1848—49-iki ereklyék átadása a múlt év június havában ért véget és így az év első felére járó 1000 forintot annyival inkább is ki kell fizetni, mert januártól júniusig ingyen látogathatták a fővárosi iskolák a 48-as emlékgyűjteményt. Ezenkívül az emléktárgyakért kapott pénz nagy részeért a muzeum az átadott ho'miknál még becsesebb ereklyéket vásárolt. Megvette a Kossuth tulajdonát képezett turini butorokat és egyéb Kossuth-emléktárgyakat is, minélfogva méltán várhatja a székesfőváros hazafias közgyűlésének támogatását ezután is.

LANFRANKONI GYŰJTEMÉNYE. Az elhunyt LANFRANKONI pozsonyi mérnök gyűjteményeiből sok becses régiséget, festményt, metszeteket, műtárgyakat szemeltek ki muzeumaink számára. E célra a közoktatásügyi miniszter 30.000 frtot utalványozott. A tárgyak, ha szükséges, helyreállíttatnak és a különböző intézetek számára felosztatnak.

SZÁZ VÁROS FÖLFEDEZÉSE. MALER FLOBERT, ki egykor MIKSA mexikói császár szolgálatában állott, a háboru befejezése után Mexikóban maradt s különös szenvedéllyel kutatta a Yukatan félszigeten levő híres romokat, melyek tudvalevőleg a rég eltűnt nagy műveltségű maya-indiánok fénykorának emlékei. A félsziget vad népe és a nehezen hozzáférhető erdőségek miatt nagyon nehéz volt kutatásait folytatni s mindamellett bámulatós sikereket ért el, mivel több mint száz, eddig ismeretlen város romját fedezte fel s azokban tömérdek szobrot, képet s feliratot rajzolt vagy fényképezett le.

BENCZUR GYULA TÖRTÉNETI KÉPE. Budapest főváros BENCZUR GYULÁNÁL Budavárnak a törököktől való visszavételét feltűntető képet rendelt meg. BENCZUR e nagy festményén ama jelenet van megörökítve, mikor LOTHARINGIAI KÁROLY herceg a győztes hadak élén bevonul a már elfoglalt budai várba. A vár kövein ott fekszik holtan ABDURRAHMAN, az utolsó budai basa, szerecsen szolgája és egy megölt magyar vitéz teteme között. LOTHARINGIAI KÁROLY andaluziai ménen ül úgy, mint vezértársai, a kik közül ott vannak a képen MIKSA EMÁNUEL bajor herceg, SAVOYAI EUGEN herceg, BADENI LAJOS őrgróf, KOHÁZY PÁL, ESZTERHÁZY JÁNOS, PÁLEY JÁNOS, BERCSÉNYI MIKLÓS,

BATTYÁNY ÁDÁM, VAK BOTTYÁN. A lovas csapat előtt igyekeznek a várba a sebesült PETNEHÁZY, kinek bal karja fel van kötve, s mellette feszülettel a kezében TŰZES GÁBOR barát, a híres tüzér, ki oly döntő szerepet játszott a budai vár visszafoglalásában. A vezérek nyomában a kuruc vitézek és a bajor csapatok nyomulnak a várba, hol lovas kürtölő jelzi a diadalmas sereg bevonulását. A Ferdinánd-kapu sötét boltívén túl látszik a Gellérthegy s a kéklő Duna. A mű számára a főváros pavillonjában külön termet építettek.

A FÉNYFFY-FÉLE HÁZ LEBONTÁSA. A főváros legrutabb házára is kiadják a lebontási parancsot. A közönség méltán botránkozott meg azon a düledező, roskatag házban, a mely egyedül áll ott az Eskü-téren, mint a fővárosi közmunkák slendriánizmusának hirdetője, s a mely a kiállításra szállodává akart átalakulni. A közgyűlésen is többször szóba került az a vakolat halmaz, sőt a középítési bizottság konkrét indítványt is tett a ház lebontására. Az indítványt a tanács még nem tárgyalta és valószínűleg, a mire az ügy a tanács elé kerül, már tárgyalanná lesz. KAMERMAYER KÁROLY polgármester ugyanis rendeletileg, rövid uton utasította az építési ügyosztályt, hogy haladéktalanul kezdje meg a tárgyalásokat az épület tulajdonosával, a fővárosi közmunkák tanácsával, hogy az épület a millenn ris ünnepségek kezdetéig föltétlenül leromboltassék. Az ügyosztály a polgármesteri utasítás alapján már át is irt a közmunkák tanácsához. Lehetetlen, hogy a közmunkák tanácsa a ház lebontása elé akadályokat gördítsen, mert a közmunkák tanácsa sem jogosított a nagy közönség és a főváros érdeke ellen cselekedni. A polgármester rendeletének valószínűleg meg lesz az a következménye, hogy az a szállodává avatott utszéli csárda elpusztul a főváros legélénkebb és egyik legszebb helyéről.

TÖRVÉNYHÁZ-ÉPÍTÉS MAROSVÁSÁRHELYEN. A marosvásárhelyi törvényház építésének ügye már végleges elintézést nyert úgy a kereskedelemügyi, mint az igazságügyi miniszteriumban s így e nagyszabású építkezésre legközelebb kihirdetik az árlejtést s az építést is megkezdik az idén.

ÚJ TANÍTÓINTÉZET SZABADKÁN. Szabadkán tervbe vétetett egy tanítóintézet építése. A város közgyűlése az erre szükséges városi területet már átengedte s így az építést tavasszal megkezdhetik.

A BUDAI VIGADÓ. A II. ker. Korvin-téren építendő Vigadó céljaira egy magánház megszerzése szükséges. Miután a tulajdonosok tulságos nagy árt (55.000 frtot) kérnek, a középítési bizottság azt javasolja a tanácsnak, hogy az ügyet terelje a kisajátítási eljárás útjára.

GÖZMALOM-ÉPÍTÉS SZEGEDEN. A budapesti Viktória-malom részvénytársaság a szegedi leégett Viktória-gőzmalom helyett, egy új és nagyobb szabású gőzmalmot épített és annak kivitelével GERLE LAJOS szegedi építész bizta meg, ki a terveket engedélyezés végett már be is mutatta a tanácsnak. Az építkezés mintegy 150.000 frtba fog kerülni.

ÉPÍTKEZÉSEK KÜSTENDSÉBEN. Küsztendse városában, mely az új dunai hid kiépítése folytán Romániának fontos kikötőjévé vált, tetemes közmunkákat indítanak meg a jövő tavasszal; építenek 200.000 frankért vásárcsarnokot, 150.000 frankért iskolát, 300.000 frankért nyilvános gyógytermet, egy millió frankért vízvezetékét és 300.000 frankért közfürdőt.

KÓRHÁZÉPÍTÉS LINZBEN. A linci közkórház építése tárgyában a városi tanács egy szűkebb körű bizottságot küldött ki, mely hivatva van a szükséges előmunkálatokat mielőbb megtenni.

ÁSATÁSOK A SZENTFÖLDÖN. Egy angol társaság, mely Palesztina kikutatására alakult, már hónapok óta végeztet ásatásokat Jeruzsálem déli részén, a Zion-hegyen. Már eddig is több fatöredéket, egy kaput, padozatot és vitzartó medencéket fedeztek fel. Különösen DÁVID sirját keresik, mely a régi hagyomány szerint a Zion hegyén van.

ÖSSZEOMLÓFÉLBEŒ LEVŐ KASZÁRNYA. A stájer fővárosnak, Grácnak egyik monumentális középülete, a két évvel ezelőtt nagy költséggel épített csendőrkaszárnya összeomlófélben van. Az épület farészei teljesen elrothadnak, a mennyezet megropant, úgy hogy a kaszárnyában elhelyezett csendőroket kiszállásolták a veszedelemes épületből.

GARAY JÁNOS SZOBRA. Szegzárd városa az ezredéves ünnepekhez a maga részéről azzal járul hozzá, hogy a város főterén nagy szülöttének, GARAY JÁNOSNAK szobrot emel. A szobor készítésével a bizottság SZÁRNYOVSZKY FERENC ismert fiatal szobrászt bizta meg, a ki párisi műtermében mintázza a szobrot. SZÁRNYOVSZKY Párisban készíti művét, melyet az év nyarán fognak leleplezni Szegzárdon,

MUNKÁCSY KIÁLLITÁSI TERME. MUNKÁCSY MIHÁLY az «Ecce homo» című új festményét májusban állítja ki Budapesten. Minthogy a nagy művész a kép elhelyezésére alkalmas termet nem talált, külön épületet akar a kép kiállítására építtetni, a mely egyetlen tereméből áll. A terem az Andrássy-ut «Belle-vue» telkén épül s május 1-ig elkészül.

II. LAJOS KIRÁLY SZOBRA. A miről az ezredévi szoborbizottság megfélekedett, azt Mohács város akarja jóvá tenni. Szobrot akar állítani a gyászos emlékü mohácsi csatában elesett II. Lajos királynak. Az e célra alakult szoborbizottság tegnap tartott ülésében el is határozta már, hogy a szerencsétlen király emlékére szobrot állít s annak költségét 2500 forintra preliminálta. Mohács város előjáróságát megkeresi, hogy az e célra kezelése alatt levő 2115 forintot bocsássa rendelkezésére; a hiányzó összeget társadalmi uton fogják előteremteni. Egyben elhatározták, hogy a fővárosi építészek és mérnökök egyletét megkeresik, hogy tervet dolgozzon ki s ezért 1000 forintot fizetnek.

A SZEGEDI FELSŐBB LEÁNYISKOLA ÉPÍTÉSE ügyében végleg döntött a vallás- és közoktatásügyi miniszter s elhatározta, hogy az iskolaépületet még ez évben felépíteti és berendezeti. Az építés és berendezés költsége 100.000 frttal van előirányozva, mely összegből 50.000 frt már rendelkezésre áll, a másik 50.000 frtot pedig Szeged várostól kéri a miniszter kamatnélküli kölcsönképpen. Ha a város e kölcsönt megadja, az építés azonnal foganatba vehető lesz.

POSTAPALOTA ÉPÍTÉS BESZTERCEBÁNYÁN. A kereskedelemügyi m. kir. miniszter, mint lapunknak írják, elrendelte, hogy Besztercebányán mielőbb egy megfelelő posta- és távirda palota építtessék. A szükséges telek már ki is van jelölve.

PALOTAÉPÍTÉS ARADON. Az aradi kereskedelmi- és iparkamara elhatározta, hogy Aradon a Maros folyó partján diszes palotát építtet. Az új palota tervei már készek; az építéshez mielőbb hozzá akarnak fogni.

ISKOLAÉPÍTÉS NAGYBÁNYÁN. Nagybánya városában a felsőbb leányiskola számára új helyiségek építése van tervbe véve az állam által e célra felajánlott u. n. magtár-telken. A város ezen ajánlat elfogadásával egyuttal kötelezi magát még egy elemi iskola építésére és egy új utca nyitására.